

ตำรานิติเวชศาสตร์

หลักการและภาคปฏิบัติ

ทศนีย์ พิพัฒน์โชติธรรม
อภิวัฒน์ ตั้งเสริมกิจสกุล
บรรณาธิการ

เว้นว่าง

ตำรานิติเวชศาสตร์

หลักการและภาคปฏิบัติ

กศนัย พิพัฒน์โชติธรรม

อภินันท์ ตั้งเสริมกิจสกุล

บรรณาธิการ

ได้รับทุนสนับสนุนการจัดทำผลงานวิชาการจาก คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประจำปี 2564

ตำรานิติเวชศาสตร์ หลักการและภาคปฏิบัติ

บรรณาธิการ: ทศนัย พิพัฒน์โชติธรรม
อภินันท์ ตั้งเสริมกิจสกุล

พิมพ์ครั้งที่ 1 มิถุนายน 2565 จำนวน 300 เล่ม

ราคา 500 บาท

สงวนลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

ทศนัย พิพัฒน์โชติธรรม.

ตำรานิติเวชศาสตร์ หลักการและภาคปฏิบัติ . --ปทุมธานี : ภาควิชานิติเวชศาสตร์
คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2565.

442 หน้า.

1.นิติเวชวิทยา. I. อภินันท์ ตั้งเสริมกิจสกุล, ผู้แต่งร่วม. II. ชื่อเรื่อง.

614.1

ISBN (e-book) 978-616-488-324-6

จัดพิมพ์และเผยแพร่โดย: ภาควิชานิติเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
99/209 หมู่ 18 ถ.พหลโยธิน ต.คลองหนึ่ง อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี 12120
โทรศัพท์ 02-926-8050
E-mail: forensic@tu.ac.th

พิมพ์ที่: บริษัท พี.เอ.ลิฟวิ่ง จำกัด
4 ซอยสิรินธร 7 แขวงบางบำหรุ เขตบางพลัด กรุงเทพฯ 10700
โทรศัพท์: 02-881-9902
E-mail: paliving@gmail.com

คำนำ

ผู้เขียนมีหน้าที่ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชานิติเวชศาสตร์ให้กับนักศึกษาแพทย์ชั้นปีที่ 5 เนื่องจากเนื้อหาของวิชานิติเวชศาสตร์มีมากในขณะที่ระยะเวลาเรียนมีอย่างจำกัดมาก จึงได้ปรึกษาหารือกับคณาจารย์ในภาควิชาฯ ในการจัดทำตำราขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอนในรายวิชานิติเวชศาสตร์ของนักศึกษาแพทย์ และใช้เป็นหนังสือทบทวนสำหรับแพทย์เวชปฏิบัติทั่วไปที่ได้จบการศึกษาไปทำงานแล้ว

เนื้อหาในตำราจึงเน้นถึงหลักการที่สำคัญทางนิติเวชศาสตร์และภาคปฏิบัติที่แพทย์เวชปฏิบัติทั่วไปจะได้ประสบในการทำงานทางด้านนิติเวชศาสตร์ ตั้งแต่เริ่มการตรวจศพหรือผู้ป่วยคดีจนถึงการให้ความเห็นกับกระบวนการยุติธรรม งานนิติเวชศาสตร์อาจแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ การตรวจศพ การตรวจผู้ป่วยคดี และการตรวจทางห้องปฏิบัติการ เนื้อหาในบทที่ 1-2 จะกล่าวถึงภาพรวมของงานนิติเวชศาสตร์และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการชันสูตรพลิกศพ บทที่ 3-5 จะกล่าวถึงการตรวจสถานที่เกิดเหตุ การพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคล และการตรวจประเมินระยะเวลาการตาย เพื่อตอบคำถามว่าผู้ตายเป็นใคร ตายเมื่อไร และตายที่ไหน บทที่ 6-13 จะกล่าวถึงการบาดเจ็บและพยาธิสภาพต่าง ๆ เพื่อตอบคำถามเกี่ยวกับสาเหตุและพฤติการณ์การตาย โดยจะเน้นถึงการตรวจศพภายนอกมากกว่ารายละเอียดการบาดเจ็บภายในที่ได้จากผ่าชันสูตรศพ ในบทที่ 14,15 จะเกี่ยวข้องกับการตรวจทางห้องปฏิบัติการที่สำคัญคือ การตรวจชีววัตถุพยานและพิษวิทยา ในบทที่ 16-18 จะกล่าวถึงการตรวจประเมินผู้ป่วยคดีทั้งการตรวจทางร่างกายและจิตใจ และบทที่ 19,20 จะเกี่ยวข้องกับการให้ความเห็นนั้นคือการออกรายงานและการไปเป็นพยานศาล

ตำราเล่มนี้ได้จัดทำขึ้นใน 2 รูปแบบคือ 1) รูปแบบหนังสือเป็นเล่มกระดาษปกติ เนื่องจากข้อจำกัดเกี่ยวกับต้นทุนการผลิตจึงได้จัดพิมพ์ในแบบสีขาวดำ แต่การศึกษานิติเวชศาสตร์จำเป็นต้องใช้ภาพสีเพื่อประกอบความเข้าใจทางผู้เขียนจึงได้จัดทำไฟล์ภาพสีประกอบซึ่งผู้อ่านสามารถดาวน์โหลดได้ผ่าน QR code ที่หน้าก่อนสารบัญ 2) รูปแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ซึ่งสอดคล้องกับสภาพปัจจุบันที่นักศึกษาแพทย์หลายท่านนิยมใช้มากกว่าโดยสามารถสั่งซื้อได้ผ่าน QR code ที่ปกหลัง

ทางคณะผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่า “ตำรานิติเวชศาสตร์ หลักการและภาคปฏิบัติ” เล่มนี้ จะเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจและนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ทั้งทางการแพทย์และต่อกระบวนการยุติธรรม

ทศนัย พิพัฒน์โชติธรรม

มิถุนายน 2565

กิตติกรรมประกาศ

ผู้เขียนขอขอบคุณ

- คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่มอบ “ทุนสนับสนุนการจัดทำผลงานวิชาการจาก คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประจำปี 2564” ในการจัดทำตำรานี้
- คณาจารย์ ภาควิชานิติเวชศาสตร์ทุกท่านที่ร่วมนิพนธ์ตำราเล่มนี้
- อาจารย์ แพทย์หญิงชมกร ธเนศนิตย์ ภาควิชาจิตเวชศาสตร์ ที่มาร่วมนิพนธ์ในบทนิติจิตเวชศาสตร์
- แพทย์หญิงอาริยา มงคลพร ที่ช่วยวาดภาพประกอบในหลายบท
- คุณบงกช เอี่ยมชื่นและเจ้าหน้าที่ทุกท่านที่มีส่วนช่วยในการประสานงานจัดทำตำราเล่มนี้
- ครอบครัวของผู้เขียนเองที่ช่วยสนับสนุนด้านอื่น ๆ อยู่ด้านหลัง

ผู้เขียนขอขอบคุณความดีทั้งหลายของหนังสือเล่มนี้ให้แก่ครูอาจารย์ทุกท่านผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ทั้งด้านนิติเวชศาสตร์และสาขาอื่น ๆ ให้กับผู้เขียน

รายนามผู้นิพนธ์

ทศนัย พิพัฒน์โชติธรรม

อาจารย์ ภาควิชานิติเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

อภิรักษ์ ตั้งเสริมกิจสกุล

อาจารย์ ภาควิชานิติเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ทิพย์ไพลิน ผินจิรพงศ์

แพทย์นิติเวช สาขานิติเวช โรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ

วรมน ปุ่งสุด

แพทย์นิติเวช สาขานิติเวช โรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ

ชมกร ธเนศนิตย์

อาจารย์ ภาควิชาจิตเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ตัวย่อเกี่ยวกับกฎหมาย

ป.อ.	ประมวลกฎหมายอาญา
ป.พ.พ.	ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
ป.วิ.อ.	ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
ป.วิ.พ.	ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง
พรบ.	พระราชบัญญัติ

ภาพสี่ประกอบ

ผู้อ่านสามารถดาวน์โหลดไฟล์ภาพสี่ประกอบได้จาก QR code ด้านล่างนี้

สารบัญ

คำนำ	III
กิตติกรรมประกาศ	IV
รายนามผู้นิพนธ์	V
ตัวย่อเกี่ยวกับกฎหมาย	VI
ภาพสีประกอบ	VI
สารบัญ	VII
บทที่	
1 นิติเวชศาสตร์และการชันสูตรพลิกศพ	1
1.1 ความหมายของวิชานิติเวชศาสตร์	1
1.2 สาขาของนิติเวชศาสตร์	2
1.3 การชันสูตรพลิกศพ	3
1.4 ความเป็นมาของนิติเวชศาสตร์	6
2 กฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการชันสูตรพลิกศพ	13
2.1 ความเป็นมาของกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการชันสูตรพลิกศพ	13
2.2 กระบวนการชันสูตรพลิกศพในกฎหมายไทย	15
2.3 แนวทางการตรวจชันสูตรพลิกศพตามหลักศาสนาอิสลาม	24
3 การตรวจสถานที่เกิดเหตุ	29
3.1 ความหมายของสถานที่เกิดเหตุ	29
3.2 ความสำคัญของการตรวจสถานที่เกิดเหตุ	30
3.3 วัตถุประสงค์ในการตรวจสถานที่เกิดเหตุ	30
3.4 หลักการทั่วไปของการตรวจสถานที่เกิดเหตุ	31
3.5 บทบาทของแพทย์ในการตรวจสถานที่เกิดเหตุ	40
3.6 การถ่ายภาพทางนิติเวชศาสตร์	41
4 การพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคล	49
4.1 บทนำ	49
4.2 จุดประสงค์ในการพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคล	50
4.3 แนวทางปฏิบัติในการพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคล	50

บทที่

4.4	วิธีการพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคล	51
4.5	การเลือกใช้วิธีการพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคล	59
5	การเปลี่ยนแปลงภายหลังการตาย	63
5.1	ความหมายของการตาย	63
5.2	นิยามของการตายแบบอื่น ๆ	64
5.3	การตายในแง่กฎหมายไทย	66
5.4	การประเมินระยะเวลาการตาย	67
5.5	การเปลี่ยนแปลงภายหลังการตาย	68
5.6	สรุป	79
6	การตรวจบาดแผลทางนิติเวชศาสตร์	81
6.1	ความหมายของบาดแผล	81
6.2	ประเด็นในการตรวจบาดแผลทางนิติเวชศาสตร์	82
6.3	บาดแผลถูกของแข็งไม่มีคม	83
6.4	บาดแผลถูกของแข็งมีคม	94
6.5	บาดแผลจากการป้องกันตัว	101
6.6	กลไกการตายจากบาดแผล	103
6.7	แนวทางการบันทึกบาดแผล	103
7	การตายจากเหตุเพลิงไหม้ กระแสไฟฟ้า และฟ้าผ่า	105
7.1	การตายจากเหตุเพลิงไหม้	105
7.2	การตายจากกระแสไฟฟ้า	117
7.3	การตายจากฟ้าผ่า	124
8	การตายจากการขาดอากาศ	127
8.1	Classic signs of asphyxia	127
8.2	ประเภทของการขาดอากาศ	128
8.3	การจมน้ำ	139
9	การบาดเจ็บและเสียชีวิตจากการจราจรทางบก	149
9.1	วัตถุประสงค้ในการตรวจศพ	149
9.2	ปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดอุบัติเหตุจราจรทางบก	150

บทที่

9.3	การบาดเจ็บและเสียชีวิตจากการโดยสารหรือขับซึ่รถยนต์	150
9.4	การบาดเจ็บและเสียชีวิตของผู้ถูกชน	156
9.5	การบาดเจ็บและเสียชีวิตจากการโดยสารหรือขับซึ่รถจักรยานยนต์	161
9.6	การเสียชีวิตนอจากการกระแทก	162
9.7	การตรวจหาปัจจัยส่งเสริมการเกิดอุบัติเหตุจราจร	162
10	การบาดเจ็บและเสียชีวิตจากอาวุธปืน	165
10.1	บทนำ	165
10.2	ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาวุธปืนและกระสุนปืน	166
10.3	บาดแผลจากกระสุนปืนสั้น	168
10.4	บาดแผลจากกระสุนปืนยาว	187
10.5	บาดแผลจากกระสุนปืนลูกซอง	190
10.6	การตรวจภาพถ่ายรังสี	198
10.7	วัตถุพยาน	200
11	การบาดเจ็บที่ศีรษะ	203
11.1	บทนำ	203
11.2	ประเภทของการบาดเจ็บที่ศีรษะ	204
11.3	กายวิภาคและชีวกลศาสตร์ของการบาดเจ็บที่ศีรษะ	205
11.4	การบาดเจ็บที่ศีรษะชนิดต่าง ๆ	207
12	การเสียชีวิตอย่างกะทันหันและไม่คาดคิดจากโรคธรรมชาติ	219
12.1	บทนำ	219
12.2	การเสียชีวิตแบบกะทันหันและความสำคัญทางนิติเวชศาสตร์	220
12.3	การชันสูตรพลิกศพที่เสียชีวิตแบบกะทันหัน	221
12.4	สาเหตุของการเสียชีวิตแบบกะทันหันจากโรคธรรมชาติ	223
12.5	การเสียชีวิตแบบกะทันหันและไม่คาดคิดในเด็กทารก	244
13	การทารุณกรรมเด็ก	247
13.1	บทนิยาม	247
13.2	กฎหมายไทยที่เกี่ยวข้อง	248
13.3	ความเสี่ยงของเด็กที่ถูกทารุณกรรม	251

บทที่

13.4	ประวัติที่น่าสงสัยว่าเด็กถูกทารุณกรรม	251
13.5	การตรวจร่างกาย	252
13.6	Neonaticide and infanticide	257
14	ชีววัตถุพยาน	261
14.1	พยานหลักฐาน วัตถุพยาน ชีววัตถุพยาน	261
14.2	เลือด	264
14.3	น้ำลาย	267
14.4	น้ำอสุจิ	267
14.5	เส้นผม	271
15	นิติพิษวิทยา	275
15.1	บทนำ	275
15.2	พิษวิทยาในการชันสูตรพลิกศพ	276
15.3	สารพิษที่พบบ่อยในทางนิติเวชศาสตร์	284
16	นิติเวชคลินิก	303
16.1	ความหมายของนิติเวชคลินิกและผู้ป่วยคดี	303
16.2	ขั้นตอนการปฏิบัติงานของแพทย์ที่เกี่ยวข้องกับการตรวจผู้ป่วยคดี	304
16.3	ความรับผิดชอบในความผิดต่อชีวิตและร่างกาย	305
16.4	เจตนาฆ่ากับเจตนาทำร้าย	307
16.5	ฆ่าผู้อื่นโดยทรมาณและทารุณโหดร้าย	315
16.6	อันตรายแก่กายและจิตใจ	318
16.7	อันตรายสาหัส	322
16.8	สรูป	329
17	การตรวจผู้เสียหายคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ	331
17.1	บทนำ	331
17.2	กฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับความผิดเกี่ยวกับเพศ	332
17.3	การซักประวัติ	336
17.4	การตรวจเก็บวัตถุพยานและข้อมูลหลักฐานทางนิติเวชศาสตร์	338
17.5	แนวทางการให้ความเห็น	351

บทที่

18	นิติจิตเวชศาสตร์	357
18.1	ความหมายของนิติจิตเวชศาสตร์	357
18.2	ความเป็นมาและความสำคัญของนิติจิตเวชศาสตร์	358
18.3	หลักเกณฑ์การตรวจวินิจฉัยทางนิติจิตเวชศาสตร์	359
18.4	กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับนิติจิตเวชศาสตร์	360
18.5	ประเด็นอื่น ๆ ทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับนิติจิตเวชศาสตร์	372
18.6	สรุป	373
19	แนวทางการเขียนรายงานทางนิติเวชศาสตร์	375
19.1	คุณลักษณะของรายงานที่ดี	376
19.2	หลักการทั่วไปในการเขียนรายงานทางนิติเวชศาสตร์	376
19.3	โครงสร้างรายงานทางการแพทย์	377
19.4	ใบชั้นสูตรบาดแผลคดีความผิดต่อชีวิตและร่างกาย	377
19.5	ใบชั้นสูตรบาดแผลคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ	389
19.6	รายงานการชันสูตรพลิกศพ	397
19.7	การส่งมอบรายงาน	405
20	แพทย์กับการเป็นพยานศาล	407
20.1	ความสำคัญของการเป็นพยานศาลของแพทย์	407
20.2	ประเภทของพยานบุคคล	408
20.3	วิธีการนำพยานแพทย์มาสืบในศาล	409
20.4	ขั้นตอนการเป็นพยานศาล	409
20.5	ความผิดทางอาญาเกี่ยวกับการเป็นพยานศาล	416
ภาคผนวก		417
ดัชนี		425
Index		429

“เมื่อทฤษฎีใดไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในสังคม
สิ่งเดียวที่เราบอกได้คือทฤษฎีนั้นไม่ถูกต้อง”

หลิน อี้ฟู¹

¹ หลิน อี้ฟู. เศรษฐกิจจีน: ปริศนา ความท้าทาย และอนาคต. อักษรศิริ พานิชสาส์น ผู้แปล กรุงเทพฯ: openworlds; 2560.

1 นิติเวชศาสตร์และ การชันสูตรพลิกศพ

ทศนัย พิพัฒน์โชติธรรม

หัวข้อ

- 1.1 ความหมายของนิติเวชศาสตร์
- 1.2 สาขาของนิติเวชศาสตร์
- 1.3 การชันสูตรพลิกศพ
- 1.4 ความเป็นมาของวิชานิติเวชศาสตร์

ความรู้ทางการแพทย์และกฎหมายมีอยู่คู่กับสังคมมนุษย์มาช้านาน การใช้องค์ความรู้ทางการแพทย์ในการค้นหาข้อเท็จจริงและแก้ปัญหาทางกฎหมายมีมาตั้งแต่ในอดีต และมีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องตามความสลับซับซ้อนของสังคมและความก้าวหน้าทั้งของวิทยาศาสตร์การแพทย์และระบบกฎหมายควบคู่กันไป นิติเวชศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ศึกษาวิชาการแพทย์และกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้องกัน ในบทนี้จะกล่าวถึงความหมายของวิชานิติเวชศาสตร์ สาขาของนิติเวชศาสตร์ ระบบการชันสูตรพลิกศพ และความเป็นมาของวิชานิติเวชศาสตร์

1.1 ความหมายของนิติเวชศาสตร์

นิติเวชศาสตร์ในภาษาอังกฤษใช้คำว่า Forensic medicine ประกอบด้วยคำว่า "forensic" เป็นภาษาลาติน รากศัพท์มาจากคำว่า "forum" ซึ่งแปลว่าสาธารณะ หรือ สถานที่ประชุมแลกเปลี่ยนสินค้าของทางราชการในสมัยโรมันมีการต่อรองทำสัญญากัน ดังนั้นคำว่า forensic จึงหมายถึงเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายหรือการศาล¹ และคำว่า "medicine" ที่แปลว่าวิชาความรู้ทางการแพทย์

ในภาษาไทยนิติเวชศาสตร์ประกอบด้วยคำว่า "นิติ" และ "เวชศาสตร์" นิติคือวิชาทางด้านกฎหมาย เวชศาสตร์คือวิชาทางด้านทางการแพทย์ จึงเป็นการรวมศาสตร์ทั้ง 2 ด้านที่เกี่ยวข้องกันมาในวิชานี้ ในระยะแรกวิชานี้ใช้คำว่า "นิติเวชวิทยา" ต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงให้ตรงกับหลักการแปลศัพท์บัญญัติจึงใช้คำว่า "นิติเวชศาสตร์" แทน¹

Oxford medical dictionary ได้ให้ความหมายของคำว่า "forensic medicine" ว่า the branch of medicine concerned with the scientific investigation of the causes of injury and death in unexplained circumstances, particularly when criminal activity is suspected. คือ สาขาทางการแพทย์ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักวิทยาศาสตร์สืบสวนหาสาเหตุการบาดเจ็บและการตายที่ยังอธิบายไม่ได้โดยเฉพาะเมื่อสงสัยว่าเป็นอาชญากรรม²

พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 ได้ให้ความหมายของคำว่า "นิติเวชศาสตร์" ว่า (น.) วิชาที่ว่าด้วยการใช้หลักทางการแพทย์ช่วยแก้ปัญหาทางกฎหมาย และการพิสูจน์ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับคดีความ. (อ. forensic medicine).³

ศ.วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์ ได้ให้ความหมายของนิติเวชศาสตร์ว่าเป็น วิชาที่ว่าด้วยการใช้หลักทางวิทยาศาสตร์การแพทย์ช่วยแก้ปัญหาทางกฎหมาย และการพิสูจน์ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับคดีความ และยังรวมถึงวิชากฎหมายในส่วนที่มากเกี่ยวข้องกับการแพทย์และการประกอบวิชาชีพแพทย์¹

คำว่า forensic medicine เป็นคำที่ใช้ทั่วไปในทวีปยุโรปและอเมริกา เริ่มใช้ตั้งแต่ตอนกลางคริสต์ศตวรรษที่ 17 ในประเทศเยอรมัน ส่วนคำว่า Medical jurisprudence ใช้ในประเทศอังกฤษเป็นครั้งแรกโดย Andrew Duncan (1791) ในประเทศอังกฤษก็ยังมีใช้ 2 คำนี้เรียกวิชานิติเวชศาสตร์เหมือนกันและใช้แทนกันได้ ยังมีอีกคำที่นิยมใช้เรียกวิชานิติเวชศาสตร์คือ "Legal medicine" นิยมใช้กันประเทศทางยุโรป เช่น อิตาลี ฝรั่งเศส¹

กล่าวโดยสรุปได้ว่านิติเวชศาสตร์ คือวิชาที่เชื่อมโยงความรู้ทางวิทยาศาสตร์การแพทย์กับนิติศาสตร์มาประยุกต์ใช้ในการหาข้อเท็จจริงทางการแพทย์เพื่อใช้ในกระบวนการยุติธรรม หรือเพื่อพิสูจน์สิทธิตามกฎหมาย รวมถึงกฎหมายและจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับการแพทย์และการสาธารณสุข

1.2 สาขาของนิติเวชศาสตร์

นิติเวชศาสตร์อาจแบ่งออกเป็น 8 สาขาหลัก¹

1. **นิติพยาธิวิทยา (Forensic pathology)** คือ สาขาของนิติเวชศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการตรวจศพเป็นหลักโดยเน้นที่การตรวจศพที่ตายผิดปกติ (unnatural death) และการตายอย่างกะทันหันและไม่คาดคิด (sudden and unexpected death) งานในสาขานิติพยาธิวิทยา ได้แก่ การชันสูตรพลิกศพ(การตรวจศพภายนอก) การผ่าศพตรวจ รวมถึงการตรวจชิ้นเนื้อทางกล้องจุลทรรศน์ เพื่อพิสูจน์ว่าผู้ตายเป็นใคร ตายเมื่อไร ตรวจสอบสาเหตุการตายและพฤติกรรมการตาย แล้วให้ความเห็นต่อพนักงานสอบสวน อัยการ หรือศาลผ่านการจัดทำรายงานชันสูตรศพ การให้ปากคำเพิ่มเติมแก่พนักงานสอบสวน อัยการ หรือไปเป็นพยานศาลในกรณีที่เป็น
2. **นิติเวชคลินิก (Clinical forensic medicine)** คือสาขาของนิติเวชศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการตรวจร่างกายผู้เสียหาย และ/หรือผู้ต้องหา ในความผิดเกี่ยวกับร่างกายและชีวิต ความผิดเกี่ยวกับเพศเป็นต้น เช่น ผู้ป่วยที่ถูกทำร้ายร่างกาย ผู้ป่วยที่ถูกข่มขืนกระทำชำเรา เป็นต้น เพื่อบันทึกการบาดเจ็บ ประเมินการบาดเจ็บ แล้วให้ความเห็นต่อพนักงานสอบสวนหรือศาลผ่านการจัดทำรายงานชันสูตรบาดแผล การให้ปากคำเพิ่มเติมหรือไปเป็นพยานศาลในกรณีที่เป็น และในบางประเทศอาจรวมถึงการตรวจประเมินสมรรถภาพของผู้ต้องหาเพื่อดูความพร้อมหรือสุขภาพของผู้ต้องหา ก่อนการให้ปากคำหรือการสอบสวน (fit to interview) เช่น มีการบาดเจ็บที่ต้องให้การรักษาก่อนการให้ปากคำหรือไม่ อยู่ในสภาพมีเมามาหรือหวาดวิตกจนอยู่ในสภาพที่ไม่พร้อมจะให้ปากคำหรือไม่
3. **นิติจิตเวชศาสตร์ (Forensic psychiatry)** คือสาขาที่เกี่ยวข้องกับการตรวจประเมินสภาพจิตใจของผู้ต้องหา หรือผู้เสียหายหรือบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบคดี หากผู้กระทำความผิดโดยเฉพาะความผิดทางอาญามีความวิกลจริตไม่รู้ผิดชอบในการกระทำความผิด ในทางกฎหมายอาจได้รับการยกเว้นโทษหรือลดโทษ โดยผู้ปฏิบัติงานด้านนี้คือจิตแพทย์เป็นหลัก

4. **การตรวจพยานหลักฐานทางชีววิทยา (Biological trace evidence)** คือสาขาที่เกี่ยวข้องกับการตรวจพยานหลักฐานทางชีววิทยา เช่น การตรวจหลักฐานที่มาจากสิ่งมีชีวิต โดยมีจุดประสงค์เพื่อตรวจพิสูจน์ว่าสารชีววัตุนั้นคืออะไร เป็นของคนหรือไม่ และเป็นของผู้ใด เช่น การตรวจคราบเลือด การตรวจคราบอสุจิ การตรวจเส้นผม เป็นต้น ตัวอย่างเช่น หากมีการพบคราบสีแดงที่ศพจึงนำคราบสีแดงนั้นไปตรวจพิสูจน์ว่าเป็นเลือดหรือไม่ หากเป็นเลือดเป็นเลือดคนหรือไม่ หากเป็นเลือดคนเป็นเลือดของผู้ใด เป็นต้น
5. **นิติซีโรวิทยา (Forensic serology)** คือสาขาที่เกี่ยวข้องกับการตรวจทางห้องปฏิบัติการในการตรวจพิสูจน์ เลือด หมูเลือด หรือซีรัม โดยมีจุดประสงค์เพื่อตรวจพิสูจน์ว่าเลือดนั้นเป็นของใคร หรือพิสูจน์ความเชื่อมโยงทางเครือญาติ ในสมัยก่อนจะใช้การตรวจหาหมู่เลือดจากซีรัมเป็นหลัก แต่การตรวจดังกล่าวมีความจำเพาะในการพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลต่ำ ในปัจจุบันนิยมตรวจหาสารพันธุกรรม (DNA) แทนเนื่องจากมีความจำเพาะสูงกว่ามาก มีความไวสูง แม้สิ่งส่งตรวจมีปริมาณน้อยก็สามารถตรวจได้ การประยุกต์ใช้ DNA ในทางนิติเวชศาสตร์ เช่น ตรวจพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคล ตรวจเปรียบเทียบเชื่อมโยงวัตถุพยานกับผู้ต้องสงสัย ตรวจพิสูจน์พ่อแม่ลูก เป็นต้น
6. **นิติพิษวิทยา (Forensic toxicology)** คือสาขาที่เกี่ยวข้องกับการตรวจทางห้องปฏิบัติการในการตรวจพิสูจน์หาสารพิษเพื่อประกอบคดี โดยบทบาทของแพทย์ที่สำคัญจะอยู่ในขั้นตอนการเก็บสิ่งส่งตรวจให้ถูกต้อง และแปลผลให้ความเห็นในผลการตรวจ เช่น สารพิษที่ตรวจพบเป็นสาเหตุการตายหรือไม่ สารพิษที่ตรวจพบมีผลต่อจิตประสาทหรือไม่ เป็นต้น
7. **เวชศาสตร์จราจร (Traffic medicine)** คือสาขาที่ศึกษาทางด้านปัญหาทางการแพทย์และความปลอดภัยในการจราจร ซึ่งรวมถึงการประเมินความพร้อมในการขับขี่ ตรวจประเมินความเมา ตรวจรักษาการบาดเจ็บ ป้องกัน พิษฟู รวมถึงพัฒนาระบบควบคุมการจราจร เป็นต้น เวชศาสตร์จราจรจึงมีความเกี่ยวข้องกับหลายวิชาชีพ เช่น แพทย์ วิศวกร เป็นต้น ในปัจจุบันงานด้านนิติเวชศาสตร์จะมีส่วนในเรื่องของการตรวจประเมินการบาดเจ็บหรือเสียชีวิตจากอุบัติเหตุจราจร รวมถึงการตรวจหาระดับแอลกอฮอล์ในเลือดเป็นหลัก
8. **กฎหมายการแพทย์ (Medical laws)** คือสาขาที่ศึกษาทางด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทางการแพทย์ เช่น กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพเวชกรรม ความรับผิดชอบของแพทย์จากทฤษฎีปฏิบัติ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการสาธารณสุข เป็นต้น และยังรวมถึงจริยธรรมทางการแพทย์ (medical ethics) ซึ่งเป็นพื้นฐานของกฎหมายการแพทย์ด้วย

1.3 การชันสูตรพลิกศพ

งานส่วนใหญ่ทางด้านนิติเวชศาสตร์จะเกี่ยวข้องกับการชันสูตรพลิกศพ ในหัวข้อนี้จะกล่าวถึงภาพรวมในการชันสูตรพลิกศพ

1.3.1 คำศัพท์ที่เกี่ยวกับการตาย

ในการปฏิบัติงานด้านนิติเวชศาสตร์มักจะเกี่ยวข้องกับการตรวจศพ จึงต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการตายเพื่อใช้ในการจำแนกการตายในแง่มุมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

- **กลไกการตาย (mechanism of death/mode of death)** คือ การเปลี่ยนแปลงทางพยาธิสรีรวิทยาที่มีผลทำให้ตาย เช่น เสียเลือด, ขาดอากาศ เป็นต้น ซึ่งกลไกการตายอย่างเดียวกันอาจเกิดจากสาเหตุการตายที่แตกต่างกันได้ เช่น เสียเลือดจากบาดแผลถูกแทงทะลุช่องท้อง เสียเลือดจากโรคแผลในกระเพาะอาหาร เป็นต้น
- **สาเหตุการตาย (cause of death)** คือ โรคหรือการบาดเจ็บที่ทำให้เกิดการตาย เช่น บาดแผล กระสุนปืนทะลุช่องอก, ศีรษะบาดเจ็บรุนแรง, โรคหลอดเลือดแดงเลี้ยงหัวใจตีบ เป็นต้น ซึ่งสาเหตุการตายจะเป็นต้นเหตุที่นำไปสู่กลไกการตาย
- **พฤติการณ์การตาย (manner of death)** เป็นการจัดกลุ่ม (classification) สภาวะหรือเหตุการณ์แวดล้อมที่ทำให้เกิดสาเหตุการตายนั้น ๆ สามารถจำแนกได้เป็น 6 กลุ่ม
 - **ตายตามธรรมชาติ (natural)** คือการตายอันเป็นผลจากโรคหรือการเจ็บป่วยตามธรรมชาติหรือภาวะแทรกซ้อนของโรคหรือการเจ็บป่วยตามธรรมชาตินั้น
 - **อุบัติเหตุ (accident)** คือการตายอันเป็นผลจากปัจจัยภายนอก ที่เกิดจากเหตุอันไม่อาจคาดหมายได้ เช่น พลัดตกเขา ไฟป่า เป็นต้น
 - **ฆ่าตัวตาย (suicide)** คือการตายอันเป็นผลจากปัจจัยภายนอก ที่ผู้ตายเจตนาทำให้ตนเองถึงแก่ความตาย
 - **ถูกผู้อื่นทำให้ตาย (homicide)** คือการตายอันเป็นผลจากปัจจัยภายนอกที่เกิดจากผู้อื่นกระทำ ไม่ว่าจะโดยเจตนาหรือโดยประมาทก็ตาม การถูกผู้อื่นทำให้ตายไม่ได้หมายความถึงการฆาตกรรม (murder) เท่านั้น ซึ่งการฆาตกรรมจะหมายถึงการเจตนาฆ่าที่ผิดกฎหมาย การถูกผู้อื่นทำให้ตายเพียงหมายถึงการตายเป็นผลจากการกระทำของผู้อื่นไม่ว่าจะด้วยกรณีใด ๆ ส่วนจะผิดกฎหมายหรือไม่ต้องดูองค์ประกอบความผิดในทางกฎหมายประกอบ จึงมีความหมายกว้างกว่าการฆาตกรรม
 - **ไม่สามารถสรุปได้ (undetermined)** คือการตายที่ภายหลังการสืบสวนสอบสวน การตรวจศพ ผลการตรวจทางห้องปฏิบัติการที่เหมาะสมแล้ว ยังไม่สามารถมีข้อมูลเพียงพอที่จะสรุปพฤติการณ์การตายว่าเป็นกลุ่มใด 4 ตาม 4 กลุ่มข้างต้นได้ เช่น การชุดพบแต่โครงกระดูกที่ตรวจไม่พบการบาดเจ็บของกระดูกเลย ซึ่งไม่สามารถสรุปได้ว่าเป็นการเสียชีวิตตามธรรมชาติ หรืออุบัติเหตุ หรือฆ่าตัวตาย หรือถูกผู้อื่นทำให้ตาย เป็นต้น
 - **ไม่สามารถจำแนกได้ (unclassified)⁴** บางสถาบันอาจใช้คำนี้ในศพที่มีข้อมูลการตายแต่ไม่อาจจัดกลุ่มได้ว่าพฤติการณ์การตายเป็นกลุ่มใด เช่น การพบผู้เสียชีวิตในอ่างอาบน้ำ ตรวจศพพบลักษณะของการจมน้ำและตรวจเลือดพบยานอนหลับในระดับค่อนข้างสูง ซึ่งไม่สามารถสรุปได้ว่าผู้ตายเจตนาทำให้ตนเองตายหรือเป็นเพียงอุบัติเหตุที่กินยานอนหลับมากเกินไปแล้วจมน้ำ เป็นต้น อย่างไรก็ตามบางสถาบันก็จะใช้คำรวมกันว่าไม่สามารถสรุปได้ (undetermined)

1.3.2 วัตถุประสงค์ในการชันสูตรพลิกศพ

การชันสูตรพลิกศพคือการที่รัฐตรวจสอบการตายโดยมีวัตถุประสงค์หลักที่สำคัญ 2 ประการ คือ

1. รัฐต้องการตรวจพิสูจน์หาสาเหตุการตายและพฤติการณ์ที่ตาย เพื่อจะได้ทราบข้อเท็จจริงของการตายโดยเฉพาะอย่างยิ่งว่าการตายนั้นเป็นผลจากการกระทำความผิดทางอาญาหรือไม่ หากความตายนั้นเป็นผลจากการกระทำความผิดทางอาญาจะได้มีการสืบสวนสอบสวนต่อไป

2. ตรวจสอบถ่วงดุลการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐในการควบคุมหรือการปฏิบัติหน้าที่ กล่าวคือในกรณีมีผู้เสียชีวิตที่อยู่ในระหว่างการควบคุมของรัฐ เช่น ผู้ต้องขังเสียชีวิตในเรือนจำ, คนร้ายหรือผู้ต้องหาเสียชีวิตขณะที่ตำรวจเข้าไปจับกุม รัฐจะต้องเข้าไปตรวจสอบการตายว่ามีการกระทำที่เกิดกว่าเหตุของเจ้าหน้าที่รัฐหรือไม่

วัตถุประสงค์รองอื่น ๆ เช่น

- การตรวจพิสูจน์สาเหตุการตายและพฤติการณ์การตายเพื่อผลทางแพ่ง เช่น ประกันชีวิตอุบัติเหตุ การเสียชีวิตขณะทำงาน เป็นต้น เพื่อให้สินไหมทดแทน
- การเฝ้าระวังการตาย เช่น การตายอย่างกะทันหันเพื่อตรวจสอบว่าเป็นการตายจากโรคหรือถูกผู้อื่นทำให้ตาย
- การฆ่าตัวตายเพื่อตรวจสอบให้ชัดเจนว่าเป็นการตายจากการทำร้ายตนเองจริงไม่ได้มีการอำพราง
- กรณีพิบัติภัยหมู่เพื่อพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลของศพและนำส่งมอบให้กับญาติ เป็นต้น

1.3.3 ระบบงานชันสูตรพลิกศพ

ทั่วโลกมีระบบงานชันสูตรพลิกศพหลักอยู่ 3 ระบบ คือระบบศาล ระบบแพทย์ และระบบตำรวจ⁵ ทุกระบบจะยังต้องใช้ตำรวจและตำรวจพิสูจน์หลักฐานในการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุร่วมด้วยเสมอ จะแตกต่างกันตรงที่มาของหน่วยงานที่สังกัดและอำนาจหน้าที่

1.3.3.1 ระบบศาล (Coroner systems)

เป็นระบบที่มีการใช้มาอย่างยาวนานในประเทศอังกฤษระบบนี้จะมีศาลโคโรเนอร์ (Coroner court) ซึ่งถือเป็นศาลยุติธรรมประเภทหนึ่งมีอำนาจสืบสวนสอบสวนการตายที่สงสัยว่าเกิดจากการกระทำผิดอาญารวมถึงการตายที่ไม่ทราบสาเหตุ กล่าวคือจะมีผู้ที่ทำหน้าที่ไต่สวนในนามศาลเรียกว่าโคโรเนอร์ (Coroner) ซึ่งจะได้รับแต่งตั้งจากสภาท้องถิ่น โคโรเนอร์ส่วนใหญ่จะจบกฎหมายทำหน้าที่ในศาล หรือเคยเป็นทนายความหรือแพทย์ เมื่อพบการตายโดยผิดธรรมชาติเกิดขึ้นแล้วมีผู้แจ้งตำรวจ ตำรวจจะแจ้งโคโรเนอร์ไปร่วมกันชันสูตรพลิกศพโดยตำรวจและตำรวจพิสูจน์หลักฐานมีหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนและตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ โคโรเนอร์จะรับผิดชอบในการตรวจศพ หากเห็นว่าควรผ่าศพจะส่งศพไปให้แพทย์ผู้ได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้ผ่าศพแล้วแพทย์ต้องส่งรายงานให้กับโคโรเนอร์ โคโรเนอร์มีอำนาจทำการสอบสวนหรือไต่สวนโดยการนั่งพิจารณาในศาลก็ได้ และมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานจากตำรวจมาพิจารณาได้ทั้งหมด ประเทศอื่นที่มีใช้ระบบศาลโคโรเนอร์ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกาในบางรัฐ แคนาดา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ฮองกง อินเดีย เป็นต้น⁵

อีกระบบที่คล้ายกับระบบศาลโคโรเนอร์คือ ระบบผู้พิพากษา ส่วนใหญ่ใช้ในประเทศทางยุโรปเช่น เยอรมัน อิตาลี สก๊อตแลนด์ ฝรั่งเศส เป็นต้น⁵ ในระบบนี้เมื่อพบการตายโดยผิดธรรมชาติเกิดขึ้นแล้วมีผู้แจ้งตำรวจ ตำรวจจะแจ้งผู้พิพากษา(หรืออัยการในบางประเทศ) ซึ่งได้รับการแต่งตั้งมาตามตำแหน่ง ผู้พิพากษาจะไปดูศพร่วมกับแพทย์และตำรวจ โดยตำรวจและตำรวจพิสูจน์หลักฐานมีหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนและตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ แพทย์มีหน้าที่รับผิดชอบในการตรวจศพ หากเห็นว่าควรผ่าศพจะส่งศพไปให้แพทย์ผู้ผ่าศพ แล้วแพทย์จะจัดทำรายงานผ่าศพส่งให้กับศาล ผู้พิพากษามีอำนาจที่จะเรียกข้อมูลการสืบสวนสอบสวน หลักฐานเกี่ยวกับการตายมาพิจารณาและทำการไต่สวนการตายได้

ทั้ง 2 ระบบจะมีความคล้ายคลึงกันที่หน่วยงานหลักในการสอบสวนการตายเบื้องต้นจะให้ผู้พิพากษา(หรืออัยการในบางประเทศ) หรือเจ้าหน้าที่ของศาลเข้ามาร่วมตรวจสอบการตายตั้งแต่ต้นเลย

1.3.3.2 ระบบแพทย์ (Medical examiner systems)

ใช้ในประเทศสหรัฐอเมริกาในรัฐต่าง ๆ เป็นส่วนใหญ่ (ประมาณ 40 รัฐ) ญี่ปุ่นในบางเมือง บัลแกเรีย เป็นต้น⁵ ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศแรกที่ใช้ระบบแพทย์ โดยมีสำนักงานแพทย์สอบสวน (Medical examiner) เป็นหน่วยงานอิสระขึ้นตรงต่อฝ่ายบริหารของหน่วยงานท้องถิ่น สำนักงานแพทย์สอบสวนจะมีหัวหน้า (Chief medical examiner) ซึ่งส่วนใหญ่เป็นนิติพยาธิแพทย์หรือแพทย์นิติเวช (Forensic pathologist) และผู้ช่วยเป็นแพทย์ เจ้าหน้าที่ห้องปฏิบัติการ และเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ทำงานในสำนักงานแพทย์สอบสวนนี้ เมื่อมีการตายผิดปกติตำรวจจะแจ้งสำนักงานแพทย์สอบสวนให้ไปร่วมชันสูตรซึ่งสำนักงานจะส่งเจ้าหน้าที่สอบสวนการตาย (Death investigator) มาร่วมชันสูตรพลิกศพ ตำรวจและตำรวจพิสูจน์หลักฐานมีหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนและตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ สำนักงานแพทย์สอบสวนมีหน้าที่รับผิดชอบในการตรวจศพ หากเห็นว่าควรผ่าศพจะส่งศพเข้าไปทำการผ่าที่สำนักงานแพทย์สอบสวน สำนักงานแพทย์สอบสวนมีอำนาจในการผ่าศพตรวจและขอข้อมูลพยานหลักฐานจากตำรวจมาประกอบการพิจารณาออกใบรับรองการตาย รายงานการตรวจศพและรายงานการชันสูตรพลิกศพ

1.3.3.3 ระบบตำรวจ (Police systems)

ใช้ในกลุ่มประเทศทางเอเชียเช่น สาธารณรัฐประชาชนจีน อินเดีย มาเลเซีย รวมถึงประเทศไทย และประเทศในกลุ่มสแกนดิเนเวียเช่น เดนมาร์ก ฟินแลนด์ สวีเดน และนอร์เวย์⁵ โดยแกนหลักในการสอบสวนการตายคือตำรวจที่ทำหน้าที่สอบสวน (พนักงานสอบสวน) ตำรวจจะได้รับการแต่งตั้งมาตามตำแหน่งหน้าที่ในหน่วยราชการ เมื่อมีการตายผิดปกติเกิดขึ้นตำรวจจะเป็นผู้รับแจ้งและแจ้งแพทย์หรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องไปร่วมชันสูตรพลิกศพ หากเห็นควรผ่าศพจะส่งไปให้แพทย์ผู้ทำการผ่าศพตรวจ แพทย์จะส่งรายงานการตรวจศพให้แก่ตำรวจ ตำรวจมีอำนาจหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐานทั้งหมด สอบสวนการตาย และจัดทำสำนวนชันสูตรพลิกศพ ส่งต่อไปให้กับอัยการ บางประเทศจะใช้ระบบตำรวจผสมคือให้อำนาจตำรวจร่วมกับฝ่ายกระบวนการยุติธรรมอื่น เช่น อัยการ มาร่วมทำการชันสูตรพลิกศพได้แก่ประเทศอินโดนีเซีย และสหภาพโซเวียต

1.4 ความเป็นมาของนิติเวชศาสตร์

การนำความรู้ทางด้านการแพทย์ไปใช้ในทางกฎหมายมีมาตั้งแต่ยุคโบราณ และมีการพัฒนาก้าวหน้ามาตามยุคสมัย อาจแบ่งพัฒนาการและความเป็นมาของนิติเวชศาสตร์ได้ดังนี้

1.4.1 ยุคก่อนคริสตกาล

ในยุคก่อนคริสตกาลเริ่มมีบันทึกถึงการใช้สารพิษและยาเสพติด มีการตรากฎหมายควบคุมเกี่ยวกับการประกอบวิชาชีพแพทย์ รวมถึงเริ่มมีการตรวจศพในช่วงปลาย เหตุการณ์ที่สำคัญมีดังต่อไปนี้

- อาณาจักรเมโสโปเตเมีย ช่วง 1,900-1,700 ปีก่อนคริสตกาลได้มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายฮัมมูราบี (The Code of Hammurabi) มีการบัญญัติถึงการควบคุมการรักษาของแพทย์ เช่น หากแพทย์ผ่าตัดแล้วผู้ป่วยตายหรือฝ่าฝืนที่ตาแล้วผู้ป่วยตาบอดต้องถูกตัดมือ หรือหากแพทย์รักษาทาสแล้วตายต้องชดใช้ทาสใหม่ให้แก่นายทาส^{1,6} 400 ปีก่อนคริสตกาล มีการผ่าซากสัตว์เพื่อหาสาเหตุการตาย⁷
- ยุคอียิปต์โบราณ มีบันทึกความรู้เกี่ยวกับการใช้สารพิษตั้งแต่ 1,500 ปีก่อนคริสตกาล¹ ประมาณ 300 ปีก่อนคริสตกาล ที่เมือง Alexandria กษัตริย์ Ptolemy I Soter (367-282 ปีก่อนคริสตกาล) ได้อนุญาตให้มีการผ่าศพโดยแพทย์ชาวกรีก¹

- ยุคจีนโบราณ มีบันทึกการใช้ยาพิษและฝิ่นตั้งแต่ 3,000 ปีก่อนคริสตกาล¹ มีการขุดพบหลักฐานชิ้นส่วนไม้ไผ่บันทึกกฎหมายเกี่ยวกับการตรวจการบาดเจ็บในยุคราชวงศ์ฉิน (220 ปีก่อนคริสตกาล)⁶
- ยุคอินเดียโบราณ 10 ปีก่อนคริสตกาล ได้มีการตรากฎหมายพระมนู (Law of Manu) หรือคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ มีบทบัญญัติเรื่องสาธารณสุขและกฎหมายลักษณะพยาน^{1,6}
- ยุคเปอร์เซียโบราณ มีการตรากฎหมายควบคุมการประกอบอาชีพแพทย์โดยจำกัดให้เฉพาะคนบางชนชั้นเท่านั้นที่ประกอบอาชีพแพทย์ได้ และกฎหมายกำหนดค่ารักษาพยาบาลและกำหนดโทษกรณีประมาทเลินเล่อในการประกอบอาชีพแพทย์ การแบ่งระดับการบาดเจ็บและการทำแท้งเป็นอาชญากรรมร้ายแรง^{1,6}
- อาณาจักรโรมัน 600 ปีก่อนคริสตกาล ในสมัยของกษัตริย์ Numa Pompilius มีการตรากฎหมายที่บังคับให้มีการผ่าศพหญิงตั้งครรภ์ทันทีภายหลังตายเพื่อช่วยชีวิตเด็กในครรภ์และห้ามมิให้ฝังศพก่อนทำการผ่าศพ¹ ในช่วง 138-78 ปีก่อนคริสตกาลมีการตรากฎหมาย Lex Cornelia of Sulla ให้มีการควบคุมโสเภณี กำหนดโทษหนักในกรณีการทำแท้ง แพทย์ที่รักษาผู้ป่วยตายต้องรับโทษ¹
- อาณาจักรกรีก Hippocrates (460-355 ปีก่อนคริสตกาล) นำหลักวิทยาศาสตร์มาใช้ในทางการแพทย์และวางรากฐานเรื่องจริยธรรมทางการแพทย์ไว้ (The Hippocratic Oath) และได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดาแห่งการแพทย์แผนปัจจุบัน¹ และมีการใช้แพทย์เป็นพยานผู้เชี่ยวชาญในศาล⁶
- 44 ปีก่อนคริสตกาล Julius Caesar ถูกฆาตกรรม ได้มีการตรวจศพโดยแพทย์ชื่อ Antistius ตรวจพบบาดแผลถูกแทงถึง 23 แห่ง และบาดแผลเดียวที่ทำให้ตายคือบาดแผลถูกแทงทะลุเข้าช่องอกผ่านระหว่างกระดูกซี่โครงซี่ที่ 1 และ 2^{1,6}

1.4.2 คริสตศตวรรษที่ 1-15

ช่วงคริสตศตวรรษที่ 1-15 มีบันทึกการใช้แพทย์เป็นพยานผู้เชี่ยวชาญ และบันทึกเกี่ยวกับการผ่าศพเพิ่มมากขึ้น เหตุการณ์ที่สำคัญมีดังต่อไปนี้

- ในช่วงปีค.ศ. 483-561 สมัยของจักรพรรดิจัสติเนียน พบการบันทึกไว้ว่าแพทย์ไม่ใช้พยานทั่วไป การให้ความเห็นของแพทย์เป็นคำตัดสินมากกว่าการให้การ⁶
- ช่วงคริสตศตวรรษที่ 5-10 ในรัฐเยอรมันมีการตรากฎหมาย "Leges Barborarum" ยอมรับให้แพทย์ไปเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญในศาลเพื่ออธิบายการบาดเจ็บ⁶
- ในช่วงปีค.ศ. 1102-1106 ในสมัยราชวงศ์ซ่ง พบบันทึกถึงการผ่าศพเป็นครั้งแรก⁶
- ปีค.ศ. 1100 ประมวลกฎหมายของอาณาจักรเยรูซาเลมบัญญัติว่า ในกรณีฆาตกรรมกำหนดให้มีการตรวจศพเพื่อหาบาดแผลและเพื่อให้ทราบว่ามีบาดแผลนั้นเกิดจากอาวุธอะไร และกำหนดให้ศาลสั่งแพทย์หรือเภสัชกรตรวจผู้อ้างว่าป่วยแล้วไม่มาศาล¹
- ปีค.ศ. 1140 ในอิตาลีมีการตรากฎหมายควบคุมการประกอบอาชีพแพทย์¹
- ปีค.ศ. 1231 กษัตริย์ Frederick ที่ 2 (ค.ศ.1194-1250) ได้ตรากฎหมายให้มีการผ่าศพได้¹
- ปีค.ศ. 1247 ได้มีการพิมพ์หนังสือ "Hsi Yüan Lu" แปลว่าคู่มือผู้ชันสูตรศพ (Instruction to coroner) เขียนโดย Song Ci มีเนื้อหาเกี่ยวกับการตรวจศพว่าบาดแผลแบบใดทำให้เสียชีวิต การตรวจหาร่องรอยการทรมานให้สารภาพ รวมถึงการตรวจบาดแผลต่าง ๆ เป็นต้น^{6,9}
- ในช่วงปีค.ศ. 1249-1582 พบบันทึกหลายครั้งที่พระสันตะปาปาให้แพทย์ไปให้ความเห็นในศาลหรือให้ความเห็นทางการแพทย์เพื่อตัดสินคดีหรือวินิจฉัยปัญหาต่าง ๆ¹

14.3 คริสตศตวรรษที่ 16 - 18

ช่วงคริสตศตวรรษที่ 16 - 18 นับเป็นยุคที่มีการตื่นตัวในวิชานิติเวชศาสตร์มีการใช้หลักการทางวิทยาศาสตร์ในงานนิติเวช ในยุโรปเริ่มมีหนังสือและตำราเกี่ยวกับนิติเวชศาสตร์ขึ้นและมีการเรียนการสอนที่ชัดเจนในมหาวิทยาลัย เหตุการณ์ที่สำคัญมีดังต่อไปนี้

- Ambroise Paré (ค.ศ. 1510-1590) ศัลยแพทย์ชาวฝรั่งเศสได้ทำการผ่าตัดเป็นครั้งแรกในฝรั่งเศส ในปี ค.ศ.1562 และเขียนตำราเกี่ยวกับนิติเวชศาสตร์ (ค.ศ. 1575) เช่น การตรวจบาดแผลกระสุนปืน การตายจากบาดแผล การตายของทารกอย่างกะทันหัน เป็นต้น ต่อมาได้รับยกย่องว่าเป็นบิดาแห่งนิติเวชศาสตร์ของฝรั่งเศส¹
- ปี ค.ศ.1621 Paul Zacchias หรือ Paolo Zacchia (1584-1659) แพทย์ชาวอิตาลีได้รับแต่งตั้งให้เป็นแพทย์ประจำพระสันตะปาปาอินโนเซนต์ที่ 10 และพระสันตะปาปาอเล็กซานเดอร์ที่ 7 ได้ตีพิมพ์หนังสือชุด "Quaestiones Medico-legales" จำนวน 7 เล่ม ได้รับการตีพิมพ์ซ้ำถึง 10 ครั้ง ต่อมาได้รับยกย่องว่าเป็นบิดาแห่งวิชานิติเวชศาสตร์สมัยปัจจุบัน^{1,6}
- ปีค.ศ. 1650 Michalis ได้ทำการสอนนิติเวชศาสตร์เป็นวิชาเอกเทศครั้งแรกที่มหาวิทยาลัยไลพ์ซิกในเยอรมัน¹
- ในช่วงคริสตศตวรรษที่ 18 วิชานิติเวชศาสตร์เป็นที่ยอมรับและมีการเรียนการสอนที่เป็นเอกเทศ ในเยอรมันมีการตั้งศาสตราจารย์ในวิชานิติเวชศาสตร์และมีการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยทั่วไป
- ปีค.ศ. 1782 มีการตีพิมพ์วารสารนิติเวชศาสตร์ฉบับแรกในเมืองเบอร์ลิน¹
- ปีค.ศ. 1789 Andrew Duncan (senior) (1744-1828)ได้รับแต่งตั้งเป็นศาสตราจารย์ทางด้านสรีรวิทยาแห่งมหาวิทยาลัยเอดินบะระ และได้บรรยายวิชานิติเวชศาสตร์ขึ้นเป็นครั้งแรกในปี 1791 และปี 1792 ได้ตีพิมพ์คำบรรยายที่ชื่อว่า "Head of lectures on Medical Jurisprudence"¹
- ปีค.ศ. 1792 ในฝรั่งเศสมีการกำหนดให้มีตำแหน่งหัวหน้าภาควิชานิติเวชศาสตร์ในคณะแพทย์ทุกแห่ง¹

14.4 คริสตศตวรรษที่ 19 - 20

ในช่วงคริสตศตวรรษที่ 19 - 20 เริ่มมีการกระจายวิชานิติเวชศาสตร์เข้าสู่สหรัฐอเมริกา มีการตีพิมพ์วารสารทางด้านนิติเวชศาสตร์ในหลายประเทศและมีการจัดตั้งระบบแพทย์สอบสวน ปลายคริสตศตวรรษที่ 19 เริ่มมีการพัฒนาของวิชาพิษวิทยาหรือวิชานิติวิทยาศาสตร์และมีการค้นพบที่สำคัญหลายประการ เหตุการณ์ที่สำคัญมีดังต่อไปนี้

- ในปีค.ศ. 1804 James S. Stringham (ค.ศ. 1775-1817) เป็นคนแรกที่บรรยายวิชานิติเวชศาสตร์ในสหรัฐอเมริกา และในปีค.ศ. 1811 ได้มีการตีพิมพ์ตำรานิติเวชศาสตร์เล่มแรกโดย Benjamin Rush (ค.ศ. 1745-1813)¹
- ในปีค.ศ. 1811 Orifilia (ค.ศ. 1787-1853) เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านพิษวิทยาและได้ตีพิมพ์ตำราเกี่ยวกับพิษวิทยาออกมา ต่อมาได้เป็นศาสตราจารย์ในวิชานิติเวชศาสตร์ของมหาวิทยาลัยปารีส และเป็นผู้นักเบิกงานทางด้านพิษวิทยา¹
- ในปีค.ศ. 1816 George Edward Male ได้ตีพิมพ์หนังสือ "Epitome of Juridical" และมีการใช้กันอย่างกว้างขวางจนได้รับยกย่องว่าเป็นบิดาของนิติเวชศาสตร์ของอังกฤษ^{1,6}
- ในปีค.ศ. 1829 มีการตีพิมพ์วารสารนิติเวชศาสตร์ฉบับแรกในเมืองปารีส ประเทศฝรั่งเศส¹

- ในปีค.ศ. 1850 มีการออกวารสารนิติเวชศาสตร์ฉบับแรกในประเทศสหรัฐอเมริกา¹
- ในปีค.ศ. 1877 มีการจัดตั้งระบบแพทย์สอบสวน (Medical examiner) เป็นครั้งแรกในรัฐแมสซาชูเซต โดยใช้ระบบแพทย์สอบสวนในบางพื้นที่ร่วมกับระบบศาลโคโรเนอร์⁷
- ในปีค.ศ. 1891 Jaun Vucetice ได้ศึกษาการจำแนกและสร้างระบบการแบ่งประเภทของลายพิมพ์นิ้วมือจนเป็นที่ยอมรับและใช้กันในประเทศกลุ่มลาตินอเมริกา และหลายประเทศในยุโรป¹
- ในปีค.ศ. 1893 Hans Gustav Gross (ค.ศ. 1847-1915) นักกฎหมายในออสเตรียได้นำคำว่า Kriminalistik (Criminalist) มาเรียกวิชาพิสูจน์หลักฐานและเริ่มทำให้มีการใช้ในการสืบสวนสอบสวนอาชญากรรม¹
- ในปีค.ศ. 1900 Karl Landsteiner (ค.ศ.1868-1943) ค้นพบหมู่เลือด ABO¹
- ในปีค.ศ. 1901 Edward Richard Henry ได้พัฒนาระบบจำแนกลายพิมพ์นิ้วมือโดยอาศัยงานของ Herschel และ Galton จนเป็นที่ยอมรับของสำนักงานสก๊อตแลนด์ยาร์ด ประเทศอังกฤษ และได้นำไปใช้ในทางราชการด้วย ต่อมาระบบนี้ก็แพร่หลายไปในหลายประเทศรวมทั้งประเทศสหรัฐอเมริกาด้วย¹
- ในปีค.ศ. 1910 Edmond Locard (ค.ศ.1877-1966) นักนิติวิทยาศาสตร์ชาวฝรั่งเศสผู้พัฒนาหลักการแลกเปลี่ยนของโลคาร์ด (Locard's exchange principle) ได้จัดตั้งห้องปฏิบัติการอาชญากรรม (crime lab) ขึ้นที่เมืองลียง ประเทศฝรั่งเศส ทำการตรวจเกี่ยวกับการพิสูจน์อาชญากรรม¹
- ในปีค.ศ. 1923 มีการจัดตั้งห้องปฏิบัติการอาชญากรรมในเมืองลอสแอนเจลิส¹⁰
- ในปีค.ศ. 1932 มีการจัดตั้งห้องปฏิบัติการอาชญากรรมของ Federal Bureau of Investigation (FBI) ประเทศสหรัฐอเมริกา¹
- ในปีค.ศ. 1939 ได้มีการจัดตั้งระบบแพทย์สอบสวนเต็มพื้นที่ทั้งรัฐครั้งแรกในรัฐแมริแลนด์ ประเทศสหรัฐอเมริกา⁷
- ในปีค.ศ. 1984 Alec Jeffreys ได้พัฒนาการตรวจ DNA finger print นำไปสู่การใช้ DNA ในการพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคล¹¹

1.4.5 งานนิติเวชศาสตร์ในประเทศไทย

กฎหมายเกี่ยวกับการชันสูตรศพมีมาตั้งแต่มีการใช้กฎหมายตราสามดวง (มีการใช้มาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาและต้นรัตนโกสินทร์) มีเจ้าหน้าที่เรียกว่า "นายพะท่ามระง" มีหน้าที่ในการตรวจพิสูจน์บาดแผล และตรวจศพที่ถูกฟันแทงกันตาย และตรวจศพ "ผู้ร้าย" ที่ตายในคุก^{1,10}

ในสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมาได้มีการพัฒนาระบบกฎหมายและความรู้ทางการแพทย์แผนปัจจุบันเริ่มเข้ามาในประเทศไทยมากขึ้นมาโดยลำดับ และได้ตรากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับงานนิติเวชคือ พระราชบัญญัติปกครองท้องที่ ร.ศ.116 (พ.ศ. 2440) กำหนดให้ กรมการอำเภอเป็นพนักงานชันสูตรบาดแผลรวมทั้งการชันสูตรพลิกศพ¹⁰

ในปีพ.ศ. 2457 ได้ประกาศใช้ "พระราชบัญญัติชันสูตรพลิกศพ พ.ศ.2457" กำหนดให้มีการชันสูตรพลิกศพในกรณีการฆ่าตัวเอง หรือผู้อื่นฆ่าให้ตาย ต่อมากฎหมายเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพก็ได้ไปบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พ.ศ. 2478)

ในเวลาต่อมาได้มีการจัดตั้งโรงพยาบาลที่ให้บริการงานเกี่ยวกับนิเวศหลายแห่ง ในปีพ.ศ. 2432 ได้ตั้งโรงพยาบาลคนเสียจริตปากคลองสานขึ้น ปัจจุบันคือโรงพยาบาลสมเด็จพระยาทำการตรวจรักษาผู้ป่วยโรคจิตรวมถึงทำการควบคุมผู้ป่วยโรคจิตที่มีคดี ในปีพ.ศ. 2441 ได้มีการจัดตั้งโรงพยาบาลกลาง สังกัดกรุงเทพมหานคร เดิมชื่อว่า โรงพยาบาลพลตระเวน ให้บริการในเรื่องการชันสูตรบาดแผลและชันสูตรพลิกศพ ในปีพ.ศ. 2513 ได้ตั้งโรงพยาบาลนิติจิตเวช ปัจจุบันคือสถาบันกัลยาราชนครินทร์เพื่อให้บริการทางด้านนิติจิตเวชโดยเฉพาะ¹

ในปีพ.ศ. 2456 ได้มีการเรียนการสอนวิชานิติเวชวิทยา (ชื่อในขณะนั้น) ในนักเรียนแพทย์ชั้นปีที่ 4 โดย ร.อ. ชื่น พุทธิแพทย์ (พลตรีพระยาตำรากรมแพทย์) ท่านได้สอนวิชานิติเวชวิทยาจนถึงพ.ศ. 2466 แล้วได้มีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเป็นหลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิตโดยไม่มีวิชานิติเวชวิทยายอยู่ในหลักสูตรใหม่ การศึกษาวิชานิติเวชวิทยายังหยุดชะงักไปช่วงระยะเวลาหนึ่ง^{1,10}

ต่อมาในปีพ.ศ. 2487 อาจารย์ นายแพทย์สงกรานต์ นิยมเสน ผู้ได้รับทุนฮุมโบลท์ไปศึกษาต่อทางด้านนิติเวชศาสตร์ที่ประเทศเยอรมัน ได้กลับมาและเข้ารับราชการที่แผนกพยาธิวิทยา คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล ได้เริ่มบรรยายพิเศษวิชานิติเวชวิทยาให้แก่นักศึกษาแพทย์ชั้นปีที่ 4 จนกระทั่งได้มีการบรรจุวิชานิติเวชวิทยาเข้าอยู่ในหลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิตอีกครั้ง^{1,10} และในปี พ.ศ.2496 อาจารย์ นายแพทย์สงกรานต์ได้ตีพิมพ์หนังสือ "นิติเวชวิทยา" ถือได้ว่าเป็นตำราพื้นฐานทางนิติเวชศาสตร์เล่มแรกของประเทศไทย¹⁰ นอกจากการสอนในคณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาลแล้ว อาจารย์สงกรานต์ได้รับเชิญไปสอนวิชานิติเวชในสถาบันการศึกษาและสถาบันวิชาชีพหลายแห่ง เช่น โรงเรียนนายร้อยตำรวจ โรงเรียนสืบสวนกรมตำรวจ คณะนิติศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ หลักสูตรอบรมผู้ช่วยผู้พิพากษา หลักสูตรอัยการผู้ช่วย เป็นต้น อาจารย์สงกรานต์ได้รับการแต่งตั้งเป็นศาสตราจารย์คนแรกในวิชานิติเวช และได้ผลักดันให้มีการแยกหน่วยนิติเวชออกจากแผนกพยาธิวิทยา จนกระทั่งในปี พ.ศ.2508 ได้มีการก่อตั้ง "แผนกวิชานิติเวชวิทยา" ขึ้นโดยมี ศาสตราจารย์ นายแพทย์สงกรานต์ นิยมเสน เป็นหัวหน้าแผนกวิชาเป็นคนแรก ต่อมาในปีพ.ศ. 2514 ได้มีประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องการเปลี่ยนชื่อภาควิชาในมหาวิทยาลัยมหิดล จึงมีการเปลี่ยนชื่อเป็น "ภาควิชานิติเวชศาสตร์" อย่างเป็นทางการเพื่อให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์การบัญญัติศัพท์¹ จากการทำนายศาสตราจารย์ นายแพทย์สงกรานต์ นิยมเสน ได้เป็นผู้ริเริ่มในการสอนนิติเวชศาสตร์ กระจายการสอนไปในหลายสถาบันและมีผลงานวิชาการอันเป็นที่ยอมรับ จึงได้รับเกียรติว่าเป็น "บิดาแห่งวิชานิติเวชศาสตร์ในประเทศไทย"¹

งานนิติเวชของตำรวจเริ่มดำเนินการเป็นครั้งแรกในประเทศไทยพร้อม ๆ กับกิจการแพทย์ตำรวจ ในปีพ.ศ. 2495 โรงพยาบาลตำรวจเริ่มเปิดให้บริการ และในปี พ.ศ. 2496 มีการจัดตั้ง "ฝ่ายนิติเวชวิทยา" ขึ้นในโรงพยาบาลตำรวจโดยมีพันตำรวจเอก ถวัลย์ อาศนะเสน เป็นหัวหน้าฝ่ายนิติเวชวิทยาคนแรก ในปีพ.ศ. 2503 ฝ่ายนิติเวชวิทยาได้ยกฐานะเป็น "แผนกนิติเวชวิทยา" ต่อมาในปีพ.ศ. 2523 แผนกนิติเวชวิทยาได้รับการยกฐานะเป็น "สถาบันนิติเวชวิทยา" ในสังกัดสำนักงานแพทย์ใหญ่ กรมตำรวจ(ชื่อหน่วยงานในขณะนั้น)¹⁰

ในปีพ.ศ. 2489 งานนิติเวชที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ของไทยคือการชันสูตรพระบรมศพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลที่สวรรคตจากอาวุธปืน รัฐบาลในสมัยนั้นซึ่งมีนายปรีดี พนมยงค์เป็นนายกรัฐมนตรีได้ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตชันสูตรพระบรมศพ ได้มีการแต่งตั้ง "คณะกรรมการสอบสวนพฤติการณ์การสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล" โดยมีประธานศาลฎีกาเป็นประธานกรรมการ และได้เชิญแพทย์ในสาขาต่าง ๆ มาร่วมเป็นกรรมการ ทำให้วิชานิติเวชศาสตร์เป็นที่รู้จักโดยทั่วไปในวงการแพทย์และประชาชน¹⁰

ในช่วงปี 2530 เป็นต้นมา มีคดีอาชญากรรมสะเทือนขวัญหลายคดี เช่น คดีโจ๋ ด้านข้าง, คดีแม่ลูกศรีธนะขัณฑ์ เป็นต้น ทำให้สังคมเรียกร้องถึงการตรวจสอบถ่วงดุลการทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจและการใช้หลักฐานทางนิติเวชศาสตร์และนิติวิทยาศาสตร์มาพิสูจน์ในทางคดี งานทางด้านนิติเวชศาสตร์และนิติวิทยาศาสตร์จึงเป็นที่กล่าวถึงในสังคมมากขึ้น ในปีพ.ศ. 2542 มีการประกาศใช้ พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมาย

วิธีพิจารณาความอาญา ฉบับที่ 21 พ.ศ.2542 เมื่อวันที่ 29 ธันวาคม 2542 โดยมีการกำหนดให้แพทย์ไปร่วมชั้นสูตรพลิกศพกับตำรวจ และกำหนดลำดับของแพทย์ที่ไปร่วมชั้นสูตรพลิกศพโดยกำหนดให้แพทย์นิติเวชไปร่วมเป็นลำดับแรก ต่อมาได้มีการจัดตั้งสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ ขึ้นเมื่อวันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2545 มีฐานะเทียบเท่ากรม สังกัดกระทรวงยุติธรรม เพื่อเป็นหน่วยงานในการตรวจพิสูจน์ทางด้านนิติวิทยาศาสตร์เพิ่มเติมจากงานพิสูจน์หลักฐานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

งานนิติเวชศาสตร์เป็นที่รู้จักมากขึ้นในวงการแพทย์และเริ่มมีผู้สนใจเรียนทางด้านนี้เพิ่มมากขึ้น ในปี 2545 ได้มีการรวมตัวกันของอาจารย์แพทย์ทางด้านนิติเวชศาสตร์ในคณะแพทย์ต่าง ๆ จัดตั้ง "ชมรมแพทย์นิติเวชแห่งประเทศไทย" เพื่อเป็นศูนย์กลางและตัวแทนของกลุ่มแพทย์นิติเวชในประเทศไทย ต่อมาได้จดทะเบียนเป็น "สมาคมแพทย์นิติเวชแห่งประเทศไทย" เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2550 โดยมี ศาสตราจารย์คลินิก นายแพทย์ สมชาย ผลเยี่ยมเอก เป็นนายกสมาคมฯคนแรกและได้มีการตีพิมพ์วารสารสมาคมแพทย์นิติเวชแห่งประเทศไทย ฉบับแรกในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2550 สมาคมแพทย์นิติเวชฯเคยได้รับเชิญไปให้ความเห็นในคดีสำคัญหลายคดี เช่น คดีนายห้างทอง ธรรมวัฒน์, คดีการถูกยิงบริเวณแยกราชประสงค์ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

1. วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์. นิติเวชศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง; 2544.
2. Oxford Concise Medical Dictionary. 8th ed. New York: Oxford University Press Inc.; 2010. forensic medicine; p.287.
3. พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 [อินเทอร์เน็ต]. [กรุงเทพฯ]: สำนักงานราชบัณฑิตยสภา; [สืบค้นเมื่อวันที่ 23 ต.ค. 2564]. จาก: <https://dictionary.orst.go.th/>
4. DiMaio VJ, Molina DK. DiMaio's Forensic Pathology. 3rd ed. Boca Raton (FL): CRC press; 2022.
5. แสง บุญเฉลิมวิภาส. เอนก ยมจินดา. กฎหมายการแพทย์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน; 2540.
6. Payne-James JJ. History and development of forensic medicine and pathology. Forensic Medicine: Clinical and Pathological Aspects. 2003;3-12.
7. Choo TM, Choi Y-S. Historical Development of Forensic Pathology in the United States. Korean Journal of Legal Medicine. 2012;36(1):15-21.
8. Amundsen DW, Ferngren GB. The physician as an expert witness in Athenian law. Bulletin of the History of Medicine. 1977;51(2):202-13.
9. Smith S. The history and development of forensic medicine. British Medical Journal. 1951;1(4707):599-607.
10. วิรัตน์ พงษ์พาณิชย์. นิติเวชปฏิบัติกรณีบาดเจ็บและตายผิดธรรมชาติ. กรุงเทพฯ: หอรัตนชัยการพิมพ์; 2545.
11. Jack ARW, Jackson JM, Mountain H, Brearley D. Forensic science. 3rd ed: Pearson Education Limited; 2011.

เว้นว่าง

2 กฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับ กระบวนการชั้นสูตรพลิกศพ

ทศนัย พิพัฒน์โชติธรรม

หัวข้อ

- 2.1 ความเป็นมาของกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการชั้นสูตรพลิกศพ
- 2.2 กระบวนการชั้นสูตรพลิกศพในกฎหมายไทย
- 2.3 แนวทางการตรวจชันสูตรพลิกศพตามหลักศาสนาอิสลาม

2.1 ความเป็นมาของกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการ ชันสูตรพลิกศพ

2.1.1 กฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องก่อน พ.ศ. 2457

กฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการชันสูตรพลิกศพน่าจะมีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา แต่ที่สามารถสืบค้นไปได้คือมีบัญญัติไว้ในกฎหมายตราสามดวงที่มีการประกาศใช้ในสมัยรัชกาลที่ 1 ซึ่งเป็นการชำระกฎหมายโบราณที่ใช้กันมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา กฎหมายตราสามดวงได้บัญญัติให้มีเจ้าหน้าที่เรียกว่า "นายพระท่ามระง" มีหน้าที่ในการตรวจพิสูจน์บาดแผล และตรวจศพที่ถูกฟันแทงกันตาย และตรวจศพ "ผู้ร้าย" ที่ตายในคุก ต่อมา พ.ศ. 2440 ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติปกครองท้องที่ รัตนโกสินทร์ศก 116 กำหนดให้กรมการอำเภอเป็นพนักงาน ทำการชันสูตรบาดแผลและชันสูตรศพ

2.1.2 พระราชบัญญัติชันสูตรพลิกศพ พ.ศ. 2457

ในปี พ.ศ. 2457 ได้มีการประกาศใช้ พระราชบัญญัติชันสูตรพลิกศพ พ.ศ. 2457¹ สาระสำคัญของพระราชบัญญัติชันสูตรพลิกศพ พ.ศ. 2457 คือกำหนดให้มีการชันสูตรพลิกศพในกรณีการฆ่าตัวเอง หรือผู้อื่น ฆ่าให้ตาย (มาตรา 3) กำหนดหน้าที่ให้ญาติของผู้ตายหรือผู้พบศพต้องรีบแจ้งเจ้าพนักงาน (มาตรา 4) ให้เจ้าพนักงานผู้รักษาท้องที่คือ ผู้ใหญ่บ้าน ตำรวจภูธร แลพลตระเวน เป็นต้น เป็นผู้มีหน้าที่ไปรักษาศพ สืบสวนและรายงานกับผู้บังคับบัญชา (มาตรา 5) พรบ.นี้แบ่งการผู้ถูกฆาฏกรรมออกเป็น 2 ชั้นคือ 1) ฆาฏกรรมอันเป็นสามัญคือถูกคนทั่วไปหรือข้าราชการก็ตามกระทำให้ตาย โดยไม่เกี่ยวกับการกระทำตามหน้าที่และ 2) ฆาฏกรรมอันเป็นวิสามัญ คือผู้ตายตายด้วยเจ้าพนักงานกระทำการตามหน้าที่ทำให้ตาย (มาตรา 7) ซึ่งกรณีฆาฏกรรมอย่างสามัญให้ชันสูตรพลิกศพพร้อมกัน 3 คนคือ กรมการอำเภอ กำนัน และแพทย์ประจำตำบลหรือเจ้าบ้านคนใดคนหนึ่งในอำเภอ (มาตรา 8) ส่วนกรณีฆาฏกรรมอย่างวิสามัญให้พนักงาน 3 คนคือ ข้าราชการหัวหน้ากรมหรือ

กองพนักงานซึ่งทำให้ตาย ข้าราชการฝ่ายปกครองท้องถิ่น และข้าราชการฝ่ายตุลาการ เป็นผู้ชันสูตรพลิกศพ (มาตรา 8)

พนักงานผู้ทำการชันสูตรพลิกศพมีอำนาจเรียกผู้รู้เหตุการณ์มาให้การได้ (มาตรา 11) และเมื่อเจ้าพนักงานได้ทำการชันสูตรพลิกศพเสร็จแล้วให้ทำรายงานเสนอต่อผู้สำเร็จราชการมณฑล (มาตรา 13)

2.1.3 พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2478

เมื่อพ.ศ. 2478 ได้มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา² กระบวนการชันสูตรพลิกศพได้บัญญัติไว้ใน ภาค 2 สอบสวน ลักษณะ 2 การสอบสวน หมวด 2 การชันสูตรพลิกศพ ในมาตรา 148-156

สาระสำคัญของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาคือกำหนดเหตุให้มีการชันสูตรพลิกศพในกรณีการตายโดยผิดธรรมชาติ 5 ประการ (มาตรา 148) โดยกำหนดให้พนักงานสอบสวนร่วมกับแพทย์ประจำตำบลหรือแพทย์อื่นเป็นผู้ชันสูตรพลิกศพโดยเร็ว (มาตรา 150 วรรคแรก) ถ้าความตายเกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงานในขณะที่ปฏิบัติราชการตามหน้าที่ ให้ผู้พิพากษานายหนึ่งของศาลชั้นต้นเข้าร่วมการชันสูตรพลิกศพด้วย (มาตรา 150 วรรค 2)

2.1.4 พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2499

ในปี พ.ศ. 2499 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับที่ 6³ สาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการชันสูตรพลิกศพคือ แก้ไขวรรคแรกของมาตรา 148 เป็น “เมื่อปรากฏแน่ชัดหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลใดตายโดยผิดธรรมชาติ หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน ให้มีการชันสูตรพลิกศพ เว้นแต่ตายโดยการประหารชีวิตตามกฎหมาย” และมาตรา 150 เป็น “ให้พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่กับอนามัยจังหวัด หรือแพทย์ประจำสุขศาลา หรือแพทย์ประจำโรงพยาบาลเป็นผู้ชันสูตรพลิกศพโดยเร็ว และให้ทำบันทึกรายละเอียดแห่งการชันสูตรนั้นไว้ ถ้าบุคคลดังกล่าวไม่มี หรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ให้ใช้เจ้าหน้าที่กระทรวงสาธารณสุขประจำท้องที่หรือแพทย์ประจำตำบล

ให้เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนแจ้งแก่ผู้มีหน้าที่ไปทำการชันสูตรพลิกศพทราบ

ในกรณีที่มีความตายเกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ เมื่อได้มีการชันสูตรพลิกศพแล้วให้พนักงานสอบสวนส่งสำนวนชันสูตรพลิกศพไปยังพนักงานอัยการ ให้พนักงานอัยการทำคำร้องขอต่อศาลชั้นต้นแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่ ให้ทำการไต่สวนและทำคำสั่งแสดงว่าผู้ตายคือใคร ตายที่ไหน เมื่อใด และถึงเหตุและพฤติการณ์ที่ตาย ถ้าตายโดยคนทำร้ายให้กล่าวว่าใครเป็นผู้กระทำร้ายเท่าที่ทราบได้...”

2.1.5 พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 21) พ.ศ. 2542

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้มีการแก้ไขปรับปรุงมาตามยุคตามสมัย จากกรณี “โจ ด่านช้าง” ทำให้สังคมมีเสียงเรียกร้องในการตรวจสอบถ่วงดุลการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงาน รวมถึงการตรวจสอบโดยใช้หลัก

ฐานทางวิทยาศาสตร์เพิ่มมากขึ้น จึงได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับที่ 21 พ.ศ. 2542⁴ และใช้อยู่จนถึงปัจจุบัน ซึ่งจะได้กล่าวถึงสาระสำคัญในหัวข้อถัดไป

2.2 กระบวนการชั้นอุทธรณ์คดีในกฎหมายไทย

กระบวนการชั้นอุทธรณ์คดีในกฎหมายไทยบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 148-156 ในหัวข้อนี้จะอธิบายไปตามกระบวนการปฏิบัติงานจริงไม่ได้อธิบายเรียงตามมาตรา

2.2.1 ความสำคัญของกระบวนการชั้นอุทธรณ์คดี

กระบวนการชั้นอุทธรณ์คดีเป็นกระบวนการตรวจสอบการตายเพื่อหาข้อเท็จจริงในเบื้องต้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 129 จึงบัญญัติไว้ว่า "ให้ทำการสอบสวนรวมทั้งการชั้นอุทธรณ์คดี ในกรณีที่ความตายเป็นผลแห่งการกระทำความผิดอาญา ดังบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายนี้อันว่าด้วยการชั้นอุทธรณ์คดี ถ้าการชั้นอุทธรณ์คดียังไม่เสร็จ ห้ามมิให้ฟ้องผู้ต้องหาถึงศาล" กล่าวคือกรณีที่มีการชั้นอุทธรณ์คดี ต้องดำเนินการให้เสร็จเสียก่อนจึงจะฟ้องคดีต่อผู้ต้องหาได้ ความมุ่งหมายของมาตรานี้เพื่อเป็นการคุ้มครองผู้ถูกกล่าวหาไม่ให้สิ่งฟ้องคดีโดยที่ยังตรวจสอบไม่เสร็จ

2.2.2 เมื่อใดที่ต้องมีการชั้นอุทธรณ์คดี

แบ่งออกได้เป็น 2 กรณี คือ

1. การตายโดยผิดธรรมชาติ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 148 ได้กำหนดความหมายของการตายผิดธรรมชาติไว้ 5 ประการคือ
 - 1.1. ฆ่าตัวตาย
 - 1.2. ถูกผู้อื่นทำให้ตาย
 - 1.3. ถูกสัตว์ทำร้ายตาย
 - 1.4. ตายโดยอุบัติเหตุ
 - 1.5. ตายโดยยังมีปรากฏเหตุ

แพทย์หลายท่านจะเข้าใจผิดว่าหากทราบสาเหตุการตายแน่ชัดแล้วไม่จำเป็นต้องชั้นอุทธรณ์คดี แต่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 148 วรรคแรกได้บัญญัติไว้ว่า "เมื่อปรากฏแน่ชัดหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลใดตายโดยผิดธรรมชาติ..." กระบวนการชั้นอุทธรณ์คดีเป็นกระบวนการตรวจสอบการตายหากเข้าข่ายตายผิดธรรมชาติแล้วก็ต้องได้รับการตรวจสอบ ข้อยกเว้นคือการตายโดยการประหารชีวิตตามกฎหมายซึ่งเป็นการถูกผู้อื่นทำให้ตายที่มีกฎหมายรองรับอยู่แล้ว หรือกรณีที่แน่ชัดว่าเป็นการตายโดยธรรมชาติ

2. การตายในระหว่างการควบคุมของเจ้าพนักงานหรือการตายจากเจ้าพนักงานปฏิบัติหรืออ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ วัตถุประสงค์สำคัญของการชั้นอุทธรณ์คดีในหัวข้อนี้คือการตรวจสอบถ่วงดุลการทำงานของเจ้าพนักงานว่าปฏิบัติเกินกว่าเหตุหรือไม่ "เจ้าพนักงาน" ในที่นี้หมายถึงเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา อาจกล่าวให้เข้าใจโดยง่ายคือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ทำหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย เช่นการจับกุม ควบคุมตัว เป็นต้น ดังนั้นหากเป็นการตายในระหว่างการควบคุม (ป.วิ.อ.มาตรา 148 วรรคแรก, มาตรา 150 วรรคสาม) เช่น นักโทษในเรือนจำเสียชีวิต, ผู้ต้องหาถูกจับกุมแล้วเสียชีวิตขณะกำลังพาตัวไปส่งโรงพัก เป็นต้น และการตายจากเจ้าพนักงานปฏิบัติ

หรืออ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ (ป.วิ.อ.มาตรา 150 วรรคสาม) เช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจหรือพนักงานฝ่ายปกครองเข้าจับกุมคนร้ายแล้วเกิดเสียชีวิต ซึ่งนอกจากการตายโดยผิดธรรมชาติแล้ว ในกรณีนี้แม้เป็นการตายโดยธรรมชาตาก็ต้องมีการชันสูตรพลิกศพ เพื่อให้มีการตรวจสอบการตายให้แน่ชัด โปร่งใส ว่าการตายเกิดจากสาเหตุใด มีการกระทำที่เกินกว่าเหตุของเจ้าพนักงานหรือไม่

2.2.3 หน้าที่ของบุคคลเมื่อพบการตายผิดธรรมชาติ

เมื่อมีการตายโดยผิดธรรมชาติเป็นหน้าที่ของสามี ภริยา ญาติ มิตรสหายหรือผู้ปกครองของผู้ตาย หรือผู้พบศพในกรณีที่ไม่มีญาติอยู่ด้วย ต้องดำเนินการ 2 ประการคือ (ป.วิ.อ.มาตรา 149)

1. เก็บศพไว้ ณ ที่ซึ่งพบนั้นเองเพียงพอที่จะทำได้ กล่าวคือพยายามรักษาสภาพศพในที่เกิดเหตุให้คงสภาพเดิมไว้ได้มากที่สุดไม่ให้มีการเปลี่ยนแปลงไปก่อนที่เจ้าหน้าที่จะไปตรวจสอบ เช่น ไม่ทำการเคลื่อนย้ายศพ ไม่เคลื่อนย้ายสิ่งของภายในที่เกิดเหตุ
2. ไปแจ้งความแก่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจโดยเร็วที่สุด

หากผู้พบศพหรือญาติละเลยไม่กระทำการดังกล่าวจะมีโทษ (ปรับไม่เกิน 1,000 บาท) อย่างไรก็ตาม กรณีนี้เป็นแค่การละเลย เช่น พบศพแล้วแต่ไม่ไปแจ้งเจ้าหน้าที่ แต่ถ้าหากเป็นเคลื่อนย้ายหรือทำลายโดยมุ่งหวังเพื่อปกปิดความผิดอาจมีโทษทางอาญาตามมาตราอื่นหรือกฎหมายอื่นด้วย

2.2.4 ผู้มีหน้าที่ในการชันสูตรพลิกศพ

แบ่งออกได้เป็น 2 กรณี คือ

2.2.4.1 การตายโดยผิดธรรมชาติ

วัตถุประสงค์หลักของการชันสูตรพลิกศพในกรณีนี้คือการตรวจสอบการตายว่าเป็นผลจากการกระทำ ความผิดทางอาญาหรือไม่ การตายโดยผิดธรรมชาติ 5 ประการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคแรก ได้กำหนดให้ผู้มีหน้าที่หลักในการร่วมชันสูตรพลิกศพคือ 1) พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ ร่วมกับ 2) แพทย์ไปชันสูตรพลิกศพ ซึ่งแพทย์ในที่นี้หมายถึงผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม ซึ่งในการแก้ไขเพิ่มเติมในฉบับที่ 21 ได้กำหนดประเภทของแพทย์ที่จะไปร่วมชันสูตรพลิกศพกับพนักงานสอบสวนเป็นลำดับไปดังนี้

1. แพทย์ทางนิติเวชศาสตร์
2. แพทย์ประจำโรงพยาบาลของรัฐ
3. แพทย์ประจำสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด
4. แพทย์ประจำโรงพยาบาลเอกชนหรือแพทย์ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมที่ขึ้นทะเบียนเป็นแพทย์อาสาสมัครตามระเบียบของกระทรวงสาธารณสุข

ถ้าหากแพทย์ในลำดับต้นไม่มีหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ก็ให้ตามแพทย์ลำดับรองลงไปเรื่อย ๆ ไปร่วมชันสูตรพลิกศพกับพนักงานสอบสวนแทน

จากกระแสเรียกร้องของสังคมที่ให้มีการใช้หลักการทางวิทยาศาสตร์เข้ามาใช้ในการค้นหาข้อเท็จจริง ในกระบวนการยุติธรรมมากขึ้น พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับที่ 21 จึงได้กำหนดให้ผู้ร่วมชันสูตรพลิกศพกับพนักงานสอบสวนเป็นแพทย์หรือผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมเท่านั้น จากเดิมที่อาจใช้แพทย์ประจำตำบลมาร่วมชันสูตรพลิกศพได้ และนิติเวชศาสตร์เองก็เป็นศาสตร์อีกสาขาหนึ่งที่ใช้ องค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์การแพทย์มาช่วยในการค้นหาข้อเท็จจริงในทางคดี ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจึงกำหนดให้แพทย์นิติเวชศาสตร์เป็นแพทย์ลำดับแรกในการเข้าร่วมชันสูตรพลิกศพ อย่างไรก็ตาม

ขณะที่มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายนั้นแพทย์นิติเวชศาสตร์ยังมีจำนวนน้อยมาก ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจึงกำหนดให้แพทย์ประจำโรงพยาบาลของรัฐ และแพทย์อื่น ๆ ตามลำดับ เข้าร่วมในการชันสูตรพลิกศพได้ และในขณะที่ประกาศใช้พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม (พ.ศ.2542) จำนวนแพทย์ในประเทศไทยก็ยังมีน้อยและมีภาระงานประจำในการตรวจรักษาผู้ป่วยเป็นอันมาก จึงได้มีบทเฉพาะกาลกำหนด (มาตรา 7) ให้มีเจ้าหน้าที่ออกแทนแพทย์ได้ในบางกรณีหากแพทย์ไม่สามารถออกไปชันสูตรพลิกศพเองได้⁴ ซึ่งจะได้กล่าวต่อไปในหัวข้อบทบาทของเจ้าหน้าที่ไปร่วมชันสูตรพลิกศพแทนแพทย์

แพทย์เมื่อเข้าร่วมในกระบวนการชันสูตรพลิกศพแล้ว ถือเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา การใดที่กระทำไปตามหน้าที่ในกระบวนการชันสูตรพลิกศพถือเป็นการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงาน จะมีความคุ้มกันและถูกรับผิดตามกฎหมายที่เกี่ยวกับเจ้าพนักงานนั้น ๆ

2.2.4.2 การตายระหว่างการควบคุมของเจ้าพนักงานหรือโดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติตามหน้าที่

วัตถุประสงค์หลักของการชันสูตรพลิกศพในกรณีนี้คือการตรวจสอบถ่วงดุลการทำงานของเจ้าพนักงานของรัฐ รัฐจึงกำหนดเกณฑ์ในการตรวจสอบเพิ่มมากขึ้นโดยกำหนดให้มีเจ้าพนักงาน 4 ฝ่ายมาร่วมกันชันสูตรพลิกศพ ได้แก่

1. พนักงานสอบสวน
2. แพทย์
3. พนักงานอัยการ
4. พนักงานฝ่ายปกครองตำแหน่งตั้งแต่ระดับปลัดอำเภอหรือเทียบเท่าขึ้นไป

เจ้าพนักงานทั้ง 4 ฝ่ายร่วมกันชันสูตรพลิกศพเพื่อตรวจสอบถ่วงดุล ให้คำแนะนำตั้งแต่เริ่มต้น และให้พนักงานอัยการเข้าร่วมทำสำนวนตั้งแต่ต้น และมีกระบวนการตายซึ่งจะได้กล่าวเพิ่มเติมหัวข้อ 2.2.6.2

2.2.4.3 ญาติผู้เสียชีวิต

แต่เดิมกระบวนการชันสูตรพลิกศพจะเป็นเรื่องของเจ้าพนักงานของรัฐอย่างเดียวในการเข้าไปชันสูตรพลิกศพ ตรวจสอบที่เกิดเหตุ ฟ้องคดี เป็นต้น ญาติผู้เสียชีวิตไม่ได้มีส่วนรับรู้ในกระบวนการเลย ญาติของคนที่เสียชีวิตได้ตรวจพบอะไรบ้างหรือดำเนินการอะไรไปบ้าง จึงมีกระแสเรียกร้องให้คำนึงถึงความรู้สึกของญาติและให้ญาติมีส่วนรับรู้ความเป็นไปเกี่ยวกับการตรวจสอบการตายของผู้เสียชีวิต ในการแก้ไขเพิ่มเติม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฉบับที่ 21 จึงได้กำหนดให้ก่อนการชันสูตรพลิกศพพนักงานสอบสวนแจ้งแก่ญาติของผู้เสียชีวิตอย่างน้อยหนึ่งคนเท่าที่จะทำได้ (ป.วิ.อ.มาตรา 150 วรรคสอง) เพื่อให้ญาติได้รับทราบถึงกระบวนการชันสูตรพลิกศพ

2.2.4.4 ตำรวจพิสูจน์หลักฐาน/นักนิติวิทยาศาสตร์

ในการชันสูตรพลิกศพ องค์ประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ ซึ่งจะมีเจ้าหน้าที่ตำรวจเฉพาะสำหรับการตรวจและเก็บหลักฐานในสถานที่เกิดเหตุ เรียกว่าตำรวจพิสูจน์หลักฐานหรือตำรวจวิทยาการ สังกัดสำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ แม้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะไม่ได้กำหนดถึงหน้าที่ของตำรวจพิสูจน์หลักฐานไว้ในบทบัญญัติ แต่ก็เป็นผู้มีส่วนสำคัญในกระบวนการชันสูตรพลิกศพ ซึ่งพนักงานสอบสวนมีหน้าที่แจ้งตำรวจพิสูจน์หลักฐานให้มาตรวจสถานที่เกิดเหตุ และเมื่อตำรวจพิสูจน์หลักฐานทำการตรวจเก็บหลักฐานและตรวจพิสูจน์วัตถุพยานเสร็จแล้วจะทำรายงานส่งให้กับพนักงานสอบสวน ในบางพื้นที่จะใช้นักนิติวิทยาศาสตร์ สังกัดสถาบันนิติวิทยาศาสตร์มาทำหน้าที่ตรวจเก็บหลักฐานในสถานที่เกิดเหตุเช่นเดียวกับตำรวจพิสูจน์หลักฐาน

2.2.5 การตรวจศพ

2.2.5.1 การตรวจศพ ณ สถานที่พบศพ

การตรวจศพเป็นขั้นตอนที่สำคัญของกระบวนการชันสูตรพลิกศพ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 บัญญัติให้พนักงานสอบสวนแจ้งแพทย์ไปร่วมชันสูตรพลิกศพ ณ สถานที่พบศพโดยเร็วและให้ผู้ชันสูตรพลิกศพจัดทำความเห็นเป็นหนังสือ กล่าวคือจัดทำรายงานเป็นเอกสารจะแจ้งโดยปากเปล่าไม่ได้ โดยจะต้องแสดงว่าผู้ตายเป็นใคร ตายที่ไหน เมื่อใด สาเหตุการตาย และพฤติการณ์ที่ตาย ถ้าตายโดยคนทำร้ายให้กล่าวว่าใครหรือสงสัยว่าใครเป็นผู้กระทำผิดเท่าที่จะทราบได้ กฎหมายกำหนดให้เป็นหน้าที่ของผู้ชันสูตรพลิกศพคือแพทย์และตำรวจในกรณีการตายโดยผิดธรรมชาติ หรือเจ้าพนักงาน 4 ฝ่ายคือ แพทย์ ตำรวจ พนักงานอัยการ และพนักงานฝ่ายปกครองในการกรณีการตายในระหว่างการควบคุมของเจ้าพนักงานหรือการตายจากเจ้าพนักงานปฏิบัติหรืออ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่

การตรวจศพของแพทย์บอกได้เพียงข้อมูลบางส่วนต้องอาศัยข้อมูลการสืบสวนของพนักงานสอบสวนประกอบด้วยซึ่งจะได้กล่าวต่อไปในหัวข้อบทบาทของแพทย์ในกระบวนการชันสูตรพลิกศพ หากการตรวจศพ ณ สถานที่พบศพ สามารถหาข้อมูลที่บรรลุวัตถุประสงค์ในการชันสูตรพลิกศพดังที่กล่าวมาแล้วก็อาจมอบศพให้กับญาติไปดำเนินการตามประเพณี

แต่หากมีความจำเป็นเพื่อพบเหตุของการตายหรือข้อมูลอื่นที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติม ผู้ทำการชันสูตรพลิกศพก็มีอำนาจส่งศพไปผ่าศพ หรือแยกธาตุส่วนใด (การตรวจทางห้องปฏิบัติการ) โดยจะส่งทั้งศพไปตรวจหรือส่งเพียงบางส่วน เช่น เลือดหรือปัสสาวะไปตรวจก็ได้ ตามความจำเป็น (ป.วิ.อ.มาตรา 151)

2.2.5.2 การผ่าศพ

ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ได้กำหนดขั้นตอนหรือหลักเกณฑ์ในการผ่าศพ หรือการตรวจทางห้องปฏิบัติการว่าต้องทำประการใดบ้าง ปลดปล่อยให้เป็นเรื่องทางการแพทย์ในการดำเนินการซึ่งผู้ทำการตรวจก็ต้องดำเนินการตรวจตามมาตรฐานวิชาชีพ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเพียงบัญญัติว่าแพทย์ผู้ผ่าศพตรวจต้องจัดทำรายงาน (ป.วิ.อ.มาตรา 152) ถึงสภาพศพที่ได้จากการตรวจพร้อมทั้งความเห็นแสดงเหตุตายเท่าที่จะทำได้ และลงวันเดือนปี ลายมือชื่อในรายงานแล้วส่งไปยังเจ้าพนักงานผู้ทำการชันสูตรพลิกศพซึ่งก็คือพนักงานสอบสวนที่จะเป็นผู้รวบรวมพยานหลักฐานทั้งหมดเข้าทำสำนวนการชันสูตรพลิกศพ และกำหนดระยะเวลาในการจัดส่งรายงานไว้ในมาตรา 150 วรรคแรก วรรคสี่ และวรรคห้า

2.2.5.3 การขุดศพ

แม้ว่าศพจะได้มีการฝังศพไปแล้วประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 153 ได้ให้อำนาจผู้ชันสูตรพลิกศพสามารถขุดศพเพื่อมาตรวจสอบการตายได้ เว้นแต่จะเห็นว่าไม่จำเป็น เช่น มีข้อมูลเกี่ยวกับการตายครบถ้วนแล้ว หรือศพมีการฝังไปนานมากแล้วน่าจะเสื่อมสภาพจนไม่สามารถตรวจพบข้อมูลที่เป็ประโยชน์เป็นต้น หรือจะเป็นอันตรายแก่อนามัยของประชาชน เช่น สงสัยว่าศพนั้นเสียชีวิตด้วยโรคระบาดหากขุดศพมาตรวจอีกอาจเกิดการแพร่ระบาดของโรค เป็นต้น

2.2.6 ขั้นตอนในกระบวนการชันสูตรพลิกศพ

กระบวนการชันสูตรพลิกศพคือกระบวนการที่รัฐทำการตรวจสอบการตาย นอกจากการตรวจศพแล้วยังมีขั้นตอนและกระบวนการต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมอีกเพื่อให้การตรวจสอบการตายได้อย่างถูกต้องเที่ยงธรรม และโปร่งใส ในหัวข้อนี้จะสรุปขั้นตอนโดยย่อของกระบวนการชันสูตรพลิกศพโดยเน้นในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ

แพทย์ซึ่งแบ่งเป็น 2 กรณีคือ การตายโดยผิดธรรมชาติ และการตายระหว่างการควบคุมของเจ้าพนักงานหรือโดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่

2.2.6.1 การตายโดยผิดธรรมชาติ

มีขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของแพทย์โดยย่อดังนี้

1. เมื่อมีผู้พบศพตายโดยผิดธรรมชาติ ผู้พบศพต้องแจ้งความแก่พนักงานสอบสวน/พนักงานฝ่ายปกครองโดยเร็วที่สุด
2. พนักงานสอบสวนแจ้งแพทย์เข้าร่วมกันชันสูตรพลิกศพ ณ สถานที่พบศพ
3. หากการตรวจศพ ณ สถานที่พบศพสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับการตายได้ครบถ้วน ก็สามารถมอบศพให้กับญาติดำเนินการตามประเพณี
4. หากผู้ชันสูตรพลิกศพเห็นว่าข้อมูลเกี่ยวกับการตรวจศพยังไม่เพียงพอต้องส่งศพไปผ่าตรวจ ก็ให้ส่งศพไปผ่าศพ
5. พนักงานสอบสวนและแพทย์ผู้ทำการตรวจศพ ณ สถานที่พบศพทำ "บันทึกรายละเอียดแห่งการชันสูตรพลิกศพ" ทันที
6. แพทย์ผู้ทำการตรวจศพ ณ สถานที่พบศพมีหน้าที่ทำ "รายงานแนบท้ายบันทึกรายละเอียดแห่งการชันสูตรพลิกศพ" ภายใน 7 วันนับจากวันที่ได้รับแจ้ง ถ้ามีความจำเป็นสามารถขยายระยะเวลาได้ไม่เกิน 2 ครั้ง ครั้งละไม่เกิน 30 วัน แต่ต้องบันทึกเหตุผลและความจำเป็นที่ต้องขยายระยะเวลาไว้ด้วย และส่งให้พนักงานสอบสวนเพื่อรวมไว้ในสำนวนชันสูตรพลิกศพ
7. กรณีมีการส่งศพไปผ่าศพเพิ่มเติม แพทย์ผู้ผ่าศพจะทำการตรวจศพ และต้องออก "รายงานการตรวจศพ" ภายใน 7 วันนับจากวันที่ได้รับแจ้ง ถ้ามีความจำเป็นสามารถขยายระยะเวลาได้ไม่เกิน 2 ครั้ง ครั้งละไม่เกิน 30 วัน แต่ต้องบันทึกเหตุผลและความจำเป็นที่ต้องขยายระยะเวลาไว้ด้วย และส่งให้พนักงานสอบสวนเพื่อรวมไว้ในสำนวนชันสูตรพลิกศพ
8. พนักงานสอบสวนมีหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐานและรายงานต่าง ๆ จัดทำเป็นสำนวนชันสูตรพลิกศพ
9. ในกรณีที่ความตายมิได้เป็นผลจากการกระทำความผิดทางอาญา เช่น ฆ่าตัวตาย ตรวจศพแล้วพบว่าเป็นการตายตามธรรมชาติ เป็นต้น พนักงานสอบสวนจะส่งสำนวนชันสูตรพลิกศพให้กับอัยการ และเมื่ออัยการตรวจสำนวนแล้วเห็นพ้องด้วยก็จะส่งให้กับผู้ว่าราชการจังหวัด
10. ในกรณีที่ความตายเป็นผลจากการกระทำความผิดทางอาญา พนักงานสอบสวนจะส่งสำนวนชันสูตรพลิกศพให้กับอัยการ และดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดต่อไป
11. ระหว่างการทำสำนวนชันสูตรพลิกศพ แพทย์ผู้ตรวจศพ ณ สถานที่พบศพ และแพทย์ผู้ผ่าศพ อาจถูกสอบปากคำเพิ่มเติมคือการซักถามข้อสงสัยเพิ่มเติม ในกรณีที่พนักงานสอบสวนหรืออัยการอาจมีประเด็นที่ต้องการข้อมูลทางการแพทย์เพิ่มเติม
12. หากมีการดำเนินคดีในชั้นศาลแพทย์ผู้ตรวจศพ ณ สถานที่พบศพ และแพทย์ผู้ผ่าศพอาจถูกเรียกไปเป็นพยานศาลเพื่อถูกซักถาม ถามค้าน ในกรณีที่จำเป็น

2.2.6.2 การตายระหว่างการควบคุมของเจ้าพนักงานหรือโดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่

มีขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของแพทย์โดยย่อดังนี้

1. เมื่อมีผู้พบศพ ผู้พบศพต้องแจ้งต่อพนักงานสอบสวน/พนักงานฝ่ายปกครอง
2. พนักงานสอบสวนแจ้งแพทย์ พนักงานอัยการ และพนักงานฝ่ายปกครองเข้าร่วมกันชันสูตรพลิกศพ ณ สถานที่พบศพ
3. หากผู้ชันสูตรพลิกศพเห็นว่าข้อมูลเกี่ยวกับการตรวจศพยังไม่เพียงพอต้องส่งศพไปผ่าตรวจ ก็ให้ส่งศพไปผ่าศพ
4. พนักงานสอบสวน แพทย์ผู้ทำการตรวจศพ ณ สถานที่พบศพ พนักงานอัยการ และพนักงานฝ่ายปกครอง ทำ "บันทึกรายละเอียดแห่งการชันสูตรพลิกศพ" ทันที
5. แพทย์ผู้ทำการตรวจศพ ณ สถานที่พบศพมีหน้าที่ทำ "รายงานแนบท้ายบันทึกรายละเอียดแห่งการชันสูตรพลิกศพ" ภายใน 7 วันนับจากวันที่ได้รับแจ้ง ถ้ามีความจำเป็นสามารถขยายระยะเวลาได้ไม่เกิน 2 ครั้ง ครั้งละไม่เกิน 30 วัน แต่ต้องบันทึกเหตุผลและความจำเป็นที่ต้องขยายระยะเวลาไว้ด้วย และส่งให้พนักงานสอบสวนเพื่อรวมไว้ในสำนวนชันสูตรพลิกศพ
6. กรณีมีการส่งศพไปผ่าศพเพิ่มเติม แพทย์ผู้ผ่าศพจะทำการตรวจศพ และต้องออก "รายงานการตรวจศพ" ภายใน 7 วันนับจากวันที่ได้รับแจ้ง ถ้ามีความจำเป็นสามารถขยายระยะเวลาได้ไม่เกิน 2 ครั้ง ครั้งละไม่เกิน 30 วัน แต่ต้องบันทึกเหตุผลและความจำเป็นที่ต้องขยายระยะเวลาไว้ด้วย และส่งให้พนักงานสอบสวนเพื่อรวมไว้ในสำนวนชันสูตรพลิกศพ
7. พนักงานสอบสวนแจ้งให้พนักงานอัยการเข้าร่วมกันทำ "สำนวนชันสูตรพลิกศพ" ภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้ง ถ้ามีความจำเป็นสามารถขยายระยะเวลาได้ 2 ครั้ง ครั้งละไม่เกิน 30 วัน แต่ต้องบันทึกเหตุผลและความจำเป็นที่ต้องขยายระยะเวลาไว้ด้วย
8. ระหว่างการทำสำนวนชันสูตรพลิกศพ แพทย์ผู้ตรวจศพ ณ สถานที่พบศพ และแพทย์ผู้ผ่าศพอาจถูกสอบปากคำเพิ่มเติมคือการซักถามข้อสงสัยเพิ่มเติม ในกรณีที่พนักงานสอบสวนหรืออัยการอาจมีประเด็นที่ต้องการข้อมูลทางการแพทย์เพิ่มเติม
9. เมื่อจัดทำสำนวนชันสูตรพลิกศพเสร็จแล้ว พนักงานอัยการจะทำคำร้องขอต่อศาลชั้นต้นให้ศาลไต่สวนการตาย กล่าวคือศาลจะพิจารณาสำนวนชันสูตรพลิกศพซึ่งจะเป็นการตรวจสอบการตายอีกชั้นหนึ่งต่อจากชั้นอัยการและพนักงานสอบสวน โดยศาลจะปิดประกาศแจ้งกำหนดวันที่จะทำการไต่สวนการตาย และให้พนักงานอัยการแจ้งต่อญาติ (สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาล หรือญาติของผู้ตายตามลำดับ) อย่างน้อยหนึ่งคนเท่าที่จะทำได้ และญาติมีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลขอเข้ามาซักถามพยานหลักฐานที่พนักงานอัยการนำสืบได้ หรือจะแต่งตั้งทนายความดำเนินการแทนก็ได้ ทั้งนี้เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ญาติได้ซักถาม และตรวจสอบเกี่ยวกับการตายของญาติตนเอง
10. ศาลจะเรียกพยาน หรือพยานหลักฐานอื่นที่นำสืบมาแล้วมาสืบเพิ่มเติมก็ได้ ในขั้นตอนนี้ แพทย์ผู้ตรวจศพ ณ สถานที่พบศพ และแพทย์ผู้ผ่าศพอาจถูกเรียกไปเป็นพยานศาลเพื่อซักถาม และถามค้าน ในกรณีที่จำเป็น
11. เมื่อศาลทำการไต่สวนเสร็จแล้วจะทำคำสั่งแสดงว่า ผู้ตายคือใคร ตายที่ไหน เมื่อใด และถึงเหตุ และพฤติการณ์ที่ตาย ถ้าตายโดยคนทำร้ายให้กล่าวว่าใครเป็นผู้กระทำเท่าที่จะทราบได้

12. คำสั่งของศาลในการไต่สวนการตายนี้เป็นที่สุดคือไม่มีขั้นตอนในการอุทธรณ์ต่อไป แต่ทว่าคำสั่งนี้ไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิฟ้องร้องของพนักงานอัยการหรือบุคคลอื่น กล่าวคือ หากไม่เห็นด้วยกับคำสั่งนี้หรือมีข้อมูลใหม่ พนักงานอัยการหรือญาติหรือผู้มีส่วนได้เสียอาจฟ้องคดีต่อศาลได้ และคำสั่งไต่สวนการตายนี้ไม่มีผลผูกพันไปยังศาลที่พิจารณาคดี
13. หากมีการฟ้องคดีภายหลังไต่สวนการตาย แพทย์ผู้ตรวจศพ ณ สถานที่พบศพ และแพทย์ผู้ผ่าศพ อาจถูกเรียกไปเป็นพยานศาลเพื่อถูกซักถาม ถามค้าน ในกรณีที่เป็น

2.2.7 บทบาทของแพทย์ในกระบวนการชันสูตรพลิกศพ

จากบทบัญญัติในป.วิ.อาญา จะเห็นได้ว่ากระบวนการชันสูตรพลิกศพในประเทศไทยเป็นระบบตำรวจที่พนักงานสอบสวนจะเป็นผู้รับผิดชอบหลักของกระบวนการ โดยแพทย์มีบทบาทเกี่ยวข้องโดยตรงกับการตรวจศพเป็นหลัก บทบาทของแพทย์อาจแบ่งได้ดังนี้

2.2.7.1 การตรวจศพและเก็บวัตถุพยานจากศพ

การตรวจศพเป็นหน้าที่หลักของแพทย์ แพทย์อาจต้องเข้าร่วมตั้งแต่การชันสูตรพลิกศพ ณ สถานที่พบศพ หรือทำการผ่าศพ ซึ่งจุดประสงค์ในการตรวจศพอาจแยกเป็นตัวย่อ 5W+H+E ได้ดังนี้

1. Who died? ผู้ตายเป็นใคร ตรวจสอบว่าศพมีลักษณะใด มีเอกลักษณ์ใดที่สามารถใช้ในการพิสูจน์ว่าเป็นใครได้
2. Where? ผู้ตายอยู่ที่ไหน ตรวจสอบสภาพศพว่าสอดคล้องกับสถานที่เกิดเหตุหรือไม่ การตายเกิด ณ สถานที่พบศพหรือมีการเคลื่อนย้ายศพมาที่ใด
3. When? ผู้ตายตายเมื่อใด การตรวจการเปลี่ยนแปลงภายหลังการตายเพื่อประเมินระยะเวลาการตายว่านานเท่าใด
4. What is cause of death? ตรวจสอบการบาดเจ็บและพยาธิสภาพว่าโรคหรือการบาดเจ็บใดที่เป็นสาเหตุการตาย
5. How? and Why? ประมวลข้อมูลที่ได้จากการตรวจศพว่าการตายเกิดขึ้นได้อย่างไรและทำไม (กลไกการตายและพฤติการณ์การตาย) วางสมมติฐานว่ามีความเป็นไปได้แบบใดบ้าง มีประเด็นใดที่ต้องทำการตรวจหาเพิ่มเติมหรือส่งตรวจทางห้องปฏิบัติการเพิ่มเติมเพื่อยืนยันหรือหักล้างสมมติฐานที่วางไว้
6. Evidence ทำการจัดเก็บวัตถุพยานเพื่อใช้ในการเชื่อมโยงพยานหลักฐานในที่เกิดเหตุ ยืนยันการกระทำผิด พิสูจน์หรือหักล้างสมมติฐานที่วางไว้

2.2.7.2 การจัดทำรายงาน

เมื่อแพทย์ได้ทำการตรวจศพหรือผ่าศพแล้ว ก็จะต้องทำรายงานเพื่อเป็นหลักฐานทางการแพทย์นำเข้าสู่สำนวนชันสูตรพลิกศพ รายงานหรือเอกสารที่แพทย์ต้องทำมีดังนี้

1. บันทึกรายละเอียดแห่งการชันสูตรพลิกศพ จัดทำขึ้นเมื่อทำการชันสูตรพลิกศพ ณ สถานที่พบศพเสร็จเพื่อบันทึกสภาพศพในเบื้องต้นที่ได้ไปตรวจ โดยอาจทำเป็นแบบฟอร์มสำหรับบันทึกข้อมูลก็ได้ (ภาพที่ 2.1)
2. รายงานแนบท้ายบันทึกรายละเอียดแห่งการชันสูตรพลิกศพ คือการเขียนข้อมูลการตรวจศพออกมาเป็นความเรียง ส่วนใหญ่จะใช้แบบบันทึกของทางตำรวจ (ภาพที่ 2.2) โดยแพทย์จะต้องจัด

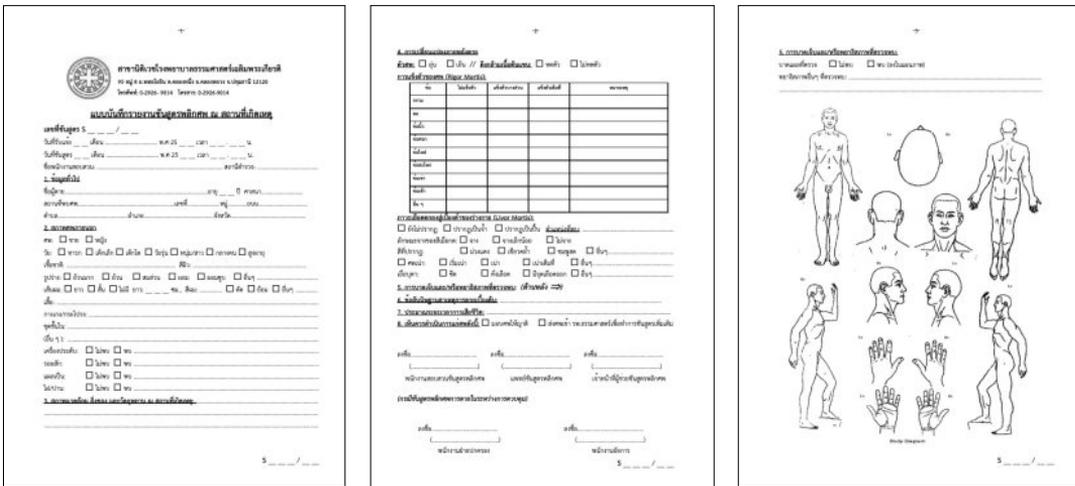
ทำให้เสร็จภายใน 7 วันหรือขอขยายเวลาออกไปได้ไม่เกิน 2 ครั้ง ครั้งละไม่เกิน 30 วัน (ดูตัวอย่างรายงานได้ในบทที่ 19)

3. รายงานการตรวจศพหรือรายงานผ่าศพ ในกรณีที่แพทย์เป็นผู้ทำการผ่าตรวจศพ คือการเขียนข้อมูลการตรวจศพภายนอกและการผ่าศพตรวจภายในรวมถึงผลทางห้องปฏิบัติการ(ถ้ามี) โดยแพทย์จะต้องจัดทำให้เสร็จภายใน 7 วันหรือขอขยายเวลาออกไปได้ไม่เกิน 2 ครั้ง ครั้งละไม่เกิน 30 วัน

2.2.7.3 การสอบปากคำเพิ่มเติม และการไปเป็นพยานศาล

แม้ว่าแพทย์จะได้จัดทำรายงานไปแล้วแต่อาจยังมีบางประเด็นที่ทางตำรวจหรืออัยการมีข้อสงสัยในขั้นตอนก่อนการส่งฟ้อง อาจมาสอบถามแพทย์เพื่อซักถามเพิ่มเติมในประเด็นที่ยังเป็นข้อสงสัยหรือให้อธิบายข้อมูลในรายงานเพิ่มเติมเพื่อความเข้าใจมากขึ้นโดยพนักงานสอบสวนจะมาสอบปากคำแพทย์และจัดทำบันทึกคำให้การให้แพทย์ตอบ (ภาพที่ 2.3)

ในทางกฎหมายถือว่าพยานบุคคลเป็นพยานชั้นที่ 1 หมายถึงมีความเชื่อถือได้มากที่สุด เพราะพยานบุคคลจะสามารถนำมาเปิดความให้คู่ความและซักถาม ซักค้าน ในศาลจนคู่ความลี้สงสัยได้ ดังนั้นแม้ว่าแพทย์จะได้จัดทำรายงานเป็นเอกสารและได้บรรยายข้อมูลในการตรวจลงในรายงานแล้วก็ตาม ก็อาจยังต้องไปเบิกความเพื่อให้คู่ความ ซักถามและซักค้านจนเกิดความกระจ่างได้ รายละเอียดการไปเป็นพยานศาลของแพทย์จะกล่าวถึงในบทที่ 20

ภาพที่ 2.1 ตัวอย่างบันทึกรายละเอียดแห่งการชันสูตรพลิกศพ

2.2.8 บทบาทของเจ้าหน้าที่ไปร่วมชันสูตรพลิกศพแทนแพทย์

เมื่อได้มีการประกาศใช้ พรบ.แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับที่ 21 พ.ศ. 2542 นั้นกำหนดให้แพทย์ต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการชันสูตรพลิกศพ อย่างไรก็ตามแพทย์ในขณะนั้นยังมีจำนวนไม่เพียงพอ โดยเฉพาะในต่างจังหวัดที่ห่างไกลในระดับโรงพยาบาลชุมชนอาจมีแพทย์ประจำโรงพยาบาลเพียง 1-2 คน และแพทย์เองก็มีภาระในการตรวจรักษาผู้ป่วยมากอยู่แล้ว พรบ.แก้ไขเพิ่มเติมฯ จึงได้บัญญัติบทเฉพาะกาลไว้ในมาตรา 7 สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้คือ ภายใน 5 ปีแรกของการแก้ไขไป.วิ.อาญานี้ ในกรณีที่ต้องชันสูตรพลิกศพที่เป็นเหตุถูกสัตว์ทำร้าย หรืออุบัติเหตุ หากแพทย์มีเหตุจำเป็นไม่สามารถไปตรวจชันสูตรพลิกศพในที่เกิดเหตุได้ อาจมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลหรือเจ้าหน้าที่ในสังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดที่ผ่านการอบรมทางนิติเวชศาสตร์ไปร่วมตรวจชันสูตรพลิกศพในที่เกิดเหตุในเบื้องต้นได้ แล้วต้องรีบรายงานให้แพทย์ทราบโดยเร็ว

ต่อมาในปี 2550 ได้มีการตรา พรบ.ว่าด้วยการมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ไปร่วมชันสูตรพลิกศพตามมาตรา 148 (3) (4) (5) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2550⁵ สาระสำคัญคือ เพิ่มกรณีการตายมีปรากฏเหตุ ที่หากแพทย์มีเหตุจำเป็นไม่สามารถไปตรวจชันสูตรพลิกศพในที่เกิดเหตุได้ สามารถมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ฯ ไปร่วมตรวจชันสูตรพลิกศพในที่เกิดเหตุในเบื้องต้นได้ และได้ออกพระราชกฤษฎีกายายระยะเวลาการใช้บังคับมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 21) พ.ศ. 2542 พ.ศ. 2550 กล่าวคือขยายเวลาให้เจ้าหน้าที่ฯ สามารถไปร่วมตรวจชันสูตรพลิกศพในที่เกิดเหตุในเบื้องต้นแทนแพทย์ได้ถึง 31 ธันวาคม 2555 อย่างไรก็ตามปัญหาความขาดแคลนและความไม่พร้อมก็ยังมีต่อเนื่องจึงต้องมีการออกพระราชกฤษฎีกายายระยะเวลาการใช้บังคับมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 21) พ.ศ. 2542 พ.ศ. 2560⁶ ที่ขยายเวลาให้เจ้าหน้าที่ฯ สามารถไปร่วมตรวจชันสูตรพลิกศพในที่เกิดเหตุในเบื้องต้นแทนแพทย์ได้ถึง 31 ธันวาคม 2565

จะเห็นได้ว่าเงื่อนไขที่เจ้าหน้าที่ฯ จะสามารถไปร่วมตรวจชันสูตรพลิกศพในเบื้องต้นนี้จะต้องผ่านการอบรมทางนิติเวชศาสตร์เสียก่อน และไปตรวจชันสูตรพลิกศพได้ในกรณีที่เป็นการเสียชีวิตจาก ถูกสัตว์ทำร้าย อุบัติเหตุ หรือตายมีปรากฏเหตุเท่านั้น หากเป็นการฆ่าตัวตาย หรือถูกผู้อื่นทำให้ตาย การตายในระหว่างการควบคุมหรือปฏิบัติราชการตามหน้าที่ของเจ้าพนักงาน แพทย์ยังต้องเป็นผู้ไปตรวจชันสูตรพลิกศพในที่เกิดเหตุเอง และเจ้าหน้าที่ฯ มีหน้าที่เพียงไปร่วมชันสูตรพลิกศพในที่เกิดเหตุเบื้องต้นเท่านั้น การบันทึกรายงานและความรับผิดชอบยังเป็นของแพทย์ผู้มอบหมาย

2.3 แนวทางการตรวจชันสูตรพลิกศพตามหลักศาสนาอิสลาม

ในประเทศไทยมีผู้นับถือศาสนาอิสลามประมาณร้อยละ 57 โดยเฉพาะในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีประชากรนับถือศาสนาอิสลามเป็นหลัก มีความเชื่อที่ขัดแย้งกันว่าเมื่อมีการเสียชีวิตของชาวมุสลิมเกิดขึ้นแล้วจะสามารถดำเนินการตรวจศพหรือชุดศพที่ฝังไปแล้วมาตรวจได้หรือไม่และต้องรีบนำศพไปทำพิธีมากน้อยเพียงใด ในอดีตมีเพียงคำสั่งกระทรวงมหาดไทยที่ 408/2517 ข้อ 319 ที่มีคำสั่งว่า "ให้พยายามหลีกเลี่ยงการผ่าศพ เพื่อมิให้เป็นการผิดต่อลัทธิศาสนาอิสลาม ซึ่งเมื่อมีการตายเกิดขึ้นต้องรีบนำไปทำพิธีทางศาสนาโดยเร็วและห้ามทำอันตรายต่อศพ"

ในปัจจุบันด้วยความก้าวหน้าทางนิติเวชศาสตร์และนิติวิทยาศาสตร์ การตรวจศพและการผ่าศพจะทำให้ได้พยานหลักฐานเพื่อใช้พิสูจน์ทางคดีได้กระจ่างขึ้น แต่ก็ยังมีข้อขัดแย้งว่าจะสามารถทำการตรวจศพชาวมุสลิมได้มากน้อยเพียงใด ในปี พ.ศ. 2555 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนจึงได้ร่วมหารือกับสำนักจุฬาราชมนตรี และได้จัดทำ "แนวทางการตรวจชันสูตรศพตามกระบวนการทางด้านนิติวิทยาศาสตร์ตามหลักศาสนาอิสลาม"⁸ ขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการตรวจชันสูตรศพชาวมุสลิม โดยมีสาระสำคัญดังนี้

2.3.1 การเสียชีวิตในรศนะศาสนาอิสลาม

หลักการของอิสลามให้ความสำคัญกับมนุษย์ทั้งในขณะที่มีชีวิตและเสียชีวิตไปแล้ว โดยถือว่าตัวตนของมนุษย์นั้นเป็นสิทธิของอัลลอฮ์ที่มนุษย์พึงต้องเคารพและละเว้น แม้การทำร้ายตนเองก็เป็นความผิดมหันต์ที่ต้องรับโทษ แม้คนเราจะเสียชีวิตลงแต่ภาวะความเป็นมนุษย์ก็ยังคงอยู่กับเขาตลอดไป ย่อมมีทั้งศักดิ์และสิทธิเช่นเดียวกับคนที่มีชีวิตอยู่ทุกประการ พึงต้องปฏิบัติต่อคนตายอย่างให้เกียรติและให้ความเคารพ ดังนั้นการปฏิบัติต่อศพพึงปฏิบัติเหมือนคนมีชีวิต

2.3.2 แนวปฏิบัติของประเทศอินโดนีเซีย

ประเทศอินโดนีเซียเป็นประเทศที่มีผู้นับถือศาสนาอิสลามมากที่สุดในโลก ในการดำเนินการเกี่ยวกับการตรวจศพประเทศอินโดนีเซียมีแนวทางปฏิบัติดังนี้

แนวทางในการผ่าศพของประเทศอินโดนีเซียในปัจจุบันยังไม่มีการสัมมนาทางศาสนาหรือคำวินิจฉัยทางศาสนา (ฟัตวา) อย่างเป็นทางการ แต่ก็มีกรชันสูตรศพรวมถึงผ่าศพตรวจเพื่อหาสาเหตุการเสียชีวิตที่แท้จริงได้ โดยเฉพาะกรณีที่สงสัยว่าถูกฆาตกรรมหรือไม่ หรือตรวจเชื้อโรคในกรณีโรคระบาดเพื่อประโยชน์ในการป้องกันการแพร่ระบาด โดยจะต้องดำเนินการตรวจศพโดยเร็วที่สุด (อาจเกิน 24 ชั่วโมงได้หากมีความจำเป็น) แพทย์ที่ตรวจศพ ควรใช้แพทย์เพศเดียวกัน ศาสนาเดียวกัน หรือแพทย์ศาสนาเดียวกันก่อน หากไม่มีจึงใช้แพทย์ต่างศาสนา

ในการขุดศพเพื่อมาตรวจในปี ค.ศ. 1881 ประเทศอินโดนีเซียได้มีกฎหมายที่อนุญาตให้ขุดศพขึ้นมาพิสูจน์ได้หลังการเสียชีวิต 2 วันในกรณีศพไม่มีญาติ และในปี ค.ศ. 1957 ได้มีฟัตวาเพิ่มเติมเกี่ยวกับขั้นตอนปฏิบัติในการขุดศพมาตรวจ เช่นศพที่ขุดขึ้นมาแล้วต้องห่อด้วยผ้าขาวที่สะอาดที่สุดและทำพิธีกรรมทางศาสนา ก่อนชันสูตร เมื่อตรวจชันสูตรเสร็จแล้วให้เก็บรวบรวมชิ้นส่วนทั้งหมดแล้วนำไปฝังที่เดียวกันทันที ในปัจจุบันอาจสรุปได้ว่าการขุดศพสามารถกระทำได้โดยมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อประโยชน์ทางการแพทย์
2. เพื่อการศึกษา
3. เพื่อดำเนินการพิสูจน์รูปคดีเพื่อความเป็นธรรม
4. เพื่อการดำเนินงานด้านความยุติธรรม
5. เพื่อประโยชน์ของสาธารณะ
6. เพื่อประโยชน์แก่ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่

2.3.3 แนวปฏิบัติของประเทศมาเลเซีย

ในประเทศมาเลเซียได้มีคำวินิจฉัยทางศาสนา (ฟัตวา) เกี่ยวกับการผ่าศพ 2 ครั้งคือเมื่อปี ค.ศ. 1989 ว่า "การผ่าศพชาวมุสลิมที่ตายแล้วสามารถทำได้หากมีความจำเป็นจริง ๆ เท่านั้น เช่นกรณีเกี่ยวกับอาชญากรรม(คดีอาญา) ที่จำเป็นต้องชันสูตรหรือกรณีผู้เสียชีวิตกลินลิ่งมีค่า (ที่ไม่ใช่ของตนเอง) หรือหญิงตั้งครรภ์เสียชีวิตโดยที่ทารกในครรภ์ยังมีชีวิตอยู่" และในปี ค.ศ. 2004 ว่า "การผ่าศพต้องห้ามในกรณีการเสียชีวิตไม่ได้เป็นคดีอาญา เว้นแต่กรณีฉุกเฉินและวิจัยการศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสาขาการแพทย์"

กล่าวโดยสรุปคือ การผ่าศพสามารถกระทำได้หากมีความจำเป็นในกรณีที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา และเพื่อประโยชน์ทางการแพทย์

2.3.4 แนวทางการดำเนินงานการชันสูตรศพในประเทศไทย

จากพิทวาของสถาบันและนักวิชาการในโลกลมุสลิมที่ยืนยันการอนุโลมให้กฎหมายอิสลามเหมาะสมแก่ยุคสมัย และให้ความยุติธรรมแห่งกฎหมายได้ครอบคลุมถึงคนทั้งชาติโดยไม่เลือกว่านับถือศาสนาใด และปัญหาความขัดแย้งในเรื่องการชันสูตรศพจะได้หมดไป สำนักจุฬาราชมนตรีจึงได้มีคำวินิจฉัยทางศาสนา (พิทวา) ที่ 04/2549 เรื่อง การชันสูตรพลิกศพ มีใจความว่า "เกียรติอันพึงเคารพแต่อัลลอฮ์ ซุบฮานะฮฺวะตะอาลา ได้มอบให้มนุษย์ถือเป็นเรื่องใหญ่ที่ต้องรักษาไว้ และเกียรติของมนุษย์มิได้จำกัดเฉพาะที่เขายังมีชีวิตอยู่เท่านั้น ยังครอบคลุมทั้งขณะที่มีชีวิตอยู่และเสียชีวิตไปแล้ว จึงเป็นหน้าที่ของทุกคนที่ต้องดูแลและรักษาไว้ ดังนั้น การขุดศพ และการขนย้ายซากศพในหลุมฝังศพคือการละเมิดเกียรติที่อัลลอฮ์ทรงใช้ให้รักษาและป้องกันไว้ การขุดศพมุสลิมจึงเป็นที่ต้องห้าม นอกจากนี้ในกรณีที่น่าเป็นเช่นนั้น ทั้งนี้ ด้วยการเล็งเห็นคุณประโยชน์อันใหญ่หลวงที่จะเกิดขึ้นทั้งในแง่ของการดำเนินคดีและในทางการแพทย์ จึงอนุโลมให้ทำการชันสูตรพลิกศพเป็นกรณีพิเศษที่จำเป็นจริง ๆ เท่านั้น และต้องได้รับการยินยอมจากผู้ปกครองของศพ อิหม่ามประจำมัสยิด คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ตามลำดับ และการชันสูตรพลิกศพจะต้องอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของผู้รู้ทางศาสนาอิสลาม และการปฏิบัติต้องเป็นไปอย่างนุ่มนวล ละมุนละไม ให้เกียรติต่อศพ และเมื่อเสร็จสิ้นการชันสูตรพลิกศพให้รวบรวมชิ้นส่วนของศพทั้งหมดเพื่อนำไปฝังตามหลักการศาสนาอิสลาม"

2.3.5 สรุปแนวทางการชันสูตรศพชาวมุสลิมในประเทศไทย

แนวปฏิบัติของประเทศมุสลิมส่วนใหญ่ในปัจจุบันเห็นว่า การตรวจชันสูตรศพ รวมถึงการผ่าศพ และการขุดศพมาตรฐานสามารถกระทำได้หากมีความจำเป็นจริง ๆ ในกรณีการเสียชีวิตที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา และเพื่อประโยชน์ทางการแพทย์โดยเฉพาะการป้องกันโรคให้แก่สาธารณชน ในประเทศไทยการชันสูตรศพโดยการตรวจ ฌ สถานที่พบศพนั้นสามารถกระทำได้เลยตามข้อกฎหมายโดยไม่ต้องขออนุญาตต่อญาติสายตรงก่อน หากให้หลีกเลี่ยงกระทำการใด ๆ ต่อร่างกายหรือศพที่ไม่จำเป็น และให้ดำเนินการภายในเวลาที่รวดเร็วเพื่อให้สามารถทำพิธีฝังได้อย่างรวดเร็ว

ส่วนการผ่าศพหรือขุดศพขึ้นมาตรวจสามารถกระทำได้ในกรณีที่จำเป็นจริง ๆ โดยเฉพาะเกี่ยวกับประเด็นความผิดทางอาญา โดยให้ญาติไปดำเนินการขออนุญาตหรือรับรองว่าผู้ตายนับถือศาสนาอิสลามจริงจากคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดหรือจากคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดที่ผู้ตายเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนาอยู่เป็นประจำมาประกอบ การดำเนินคดีเกี่ยวกับศพของผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามหลังได้รับการยืนยันจากคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดหรือคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดแล้วนั้น ให้แพทย์ประเมินว่ามีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความผิดทางอาญาหรือไม่ หากมีประเด็นที่เกี่ยวข้องสามารถทำการตรวจศพหรือผ่าศพโดยพยายามจำกัดให้มีกระบวนการน้อยที่สุดและดำเนินการมอบศพให้ญาติโดยเร็ว

เอกสารอ้างอิง

1. ไทย. กฎหมาย, พระราชบัญญัติ ฯลฯ, พระราชบัญญัติชันสูตรพลิกศพ พ.ศ.2457. กรุงเทพฯ: ราชกิจจานุเบกษา; 2457.
2. ไทย. กฎหมาย, พระราชบัญญัติ ฯลฯ, พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาพุทธศักราช 2477. กรุงเทพฯ: ราชกิจจานุเบกษา; 2478.
3. ไทย. กฎหมาย, พระราชบัญญัติ ฯลฯ, พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2499. กรุงเทพฯ: ราชกิจจานุเบกษา; 2499.
4. ไทย. กฎหมาย, พระราชบัญญัติ ฯลฯ, พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 21) พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: ราชกิจจานุเบกษา; 2542.
5. ไทย. กฎหมาย, พระราชกฤษฎีกา ฯลฯ, พระราชกฤษฎีกาขยายระยะเวลาการใช้บังคับมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 21) พ.ศ. 2542 พ.ศ. 2550. กรุงเทพฯ: ราชกิจจานุเบกษา; 2550.

6. ไทย. กฎหมาย, พระราชกฤษฎีกา ฯลฯ, พระราชกฤษฎีกายกยระยะเวลาการใช้บังคับมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 21) พ.ศ. 2542 พ.ศ. 2560. กรุงเทพฯ: ราชกิจจานุเบกษา; 2560.
7. สถานทูตสหรัฐและสถานกงสุลในประเทศไทย. รายงานว่าด้วยเสรีภาพทางศาสนานานาชาติในประเทศไทย พ.ศ. 2563 [อินเทอร์เน็ต] : ; 2563 [สืบค้นเมื่อวันที่ 23 ต.ค. 2564]. จาก: <https://th.usembassy.gov/th/our-relationship-th/official-reports-th/2020-international-religious-freedom-report-thailand-th/>
8. สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. แนวทางการตรวจชั้นสูตรศพตามกระบวนการทางด้านนิติวิทยาศาสตร์ตามหลักศาสนาอิสลาม. กรุงเทพฯ: ; 2555.

เว้นว่าง

3 การตรวจสถานที่เกิดเหตุ

ทศนัย พิพัฒน์โชติธรรม

หัวข้อ

- 3.1 ความหมายของสถานที่เกิดเหตุ
- 3.2 ความสำคัญของการตรวจสถานที่เกิดเหตุ
- 3.3 วัตถุประสงค์ในการตรวจสถานที่เกิดเหตุ
- 3.4 หลักการทั่วไปของการตรวจสถานที่เกิดเหตุ
- 3.5 บทบาทของแพทย์ในการตรวจสถานที่เกิดเหตุ
- 3.6 การถ่ายภาพทางนิติเวชศาสตร์

ในกระบวนการชันสูตรพลิกศพแพทย์มีหน้าที่สำคัญในการตรวจศพเป็นหลัก ส่วนการตรวจเก็บหลักฐานในสถานที่เกิดเหตุเป็นหน้าที่ของตำรวจพิสูจน์หลักฐาน แต่การจะวินิจฉัยสาเหตุการตายรวมถึงการประมวลย้อนกลับทางนิติเวช (forensic reconstruction) ก็ต้องอาศัยการตรวจสถานที่เกิดเหตุหรือดูสภาพที่เกิดเหตุประกอบว่ามีความสอดคล้องกับการบาดเจ็บหรือการเสียชีวิตหรือไม่ การที่แพทย์ไปตรวจดูสภาพที่เกิดเหตุก็จะช่วยในการประมวลย้อนกลับทางนิติเวช ในบทนี้จะกล่าวถึงการตรวจสถานที่เกิดเหตุในภาพรวมเพื่อให้แพทย์ได้เข้าใจในกระบวนการตรวจสถานที่เกิดเหตุ ชนิดของวัตถุพยาน หลักการเก็บวัตถุพยานในที่เกิดเหตุ เพื่อให้แพทย์สามารถเข้าไปตรวจศพในสถานที่เกิดเหตุได้ถูกต้อง ไม่ทำให้ที่เกิดเหตุปนเปื้อนหรือมีการทำลายวัตถุพยานในที่เกิดเหตุ

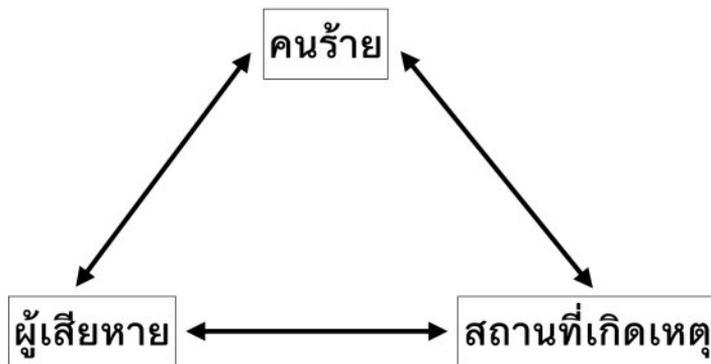
3.1 ความหมายของสถานที่เกิดเหตุ

พล.ต.อ.อรรรถพล แซ่มสุวรรณวงศ์ ได้ให้ความหมายของสถานที่เกิดเหตุไว้ว่า "สถานที่เกิดเหตุหมายถึงสถานที่ที่มีการกระทำผิดเกิดขึ้น และสามารถหาพยานวัตถุได้ ซึ่งจะทำให้ผู้ที่ไปตรวจสถานที่เกิดเหตุสามารถอ่านสภาพของสถานที่เกิดเหตุได้ว่าใครควรจะเป็นผู้กระทำผิด ทำอย่างไร ด้วยวิธีการใด เมื่อเวลาอะไร และประสงค์ต่ออะไร"¹

ในการประกอบอาชญากรรมคนร้ายมักจะทิ้งร่องรอย วัตถุพยาน หรือหลักฐานไว้ในที่เกิดเหตุเสมอ ดังนั้นสถานที่เกิดเหตุจึงเป็นแหล่งของวัตถุพยานที่จะเชื่อมโยงการกระทำผิด

3.2 ความสำคัญของการตรวจสถานที่เกิดเหตุ

จากหลักการของโลคาร์ดที่ว่า "ทุกการสัมผัสจะทิ้งร่องรอยไว้เสมอ" (every contact leaves a trace) กล่าวคือในการกระทำความผิดโดยเฉพาะการกระทำความผิดต่อคนจะประกอบด้วย 3 องค์ประกอบคือ คนร้าย ผู้เสียหาย และสถานที่เกิดเหตุ ในการกระทำความผิดจะต้องมีการสัมผัสกันระหว่าง 3 องค์ประกอบนี้ เมื่อเกิดการสัมผัสจะมีการแลกเปลี่ยนสารหรือร่องรอยแก่กัน เช่น ในคดีข่มขืนกระทำชำเรา น้ำอสุจิของคนร้ายจะติดไปในช่องคลอดผู้เสียหาย เซลล์เยื่อช่องคลอดผู้เสียหายจะติดไปกับอวัยวะเพศชายของผู้ต้องหา ผู้เสียหายอาจใช้เล็บจิกทำให้เกิดบาดแผลที่คนร้าย เนื้อเยื่อของคนร้ายติดไปกับซอกเล็บของผู้เสียหาย เลือดหรือน้ำอสุจิของคนร้ายหยดไปบนสถานที่เกิดเหตุ เส้นผมหรือเส้นขนของผู้เสียหายตกไปบนสถานที่เกิดเหตุ เส้นใยหรือเศษดินในสถานที่เกิดเหตุติดไปตามลำตัวหรือเสื้อผ้าของคนร้ายและผู้เสียหาย เมื่อทำการเก็บวัตถุพยานเช่น ตรวจพบน้ำอสุจิของคนร้ายในช่องคลอดของผู้เสียหาย เลือดของผู้เสียหายบนที่สถานที่เกิดเหตุ ก็จะเชื่อมโยงการกระทำความผิดได้ (ภาพที่ 3.1)

ภาพที่ 3.1 หลักการแลกเปลี่ยนของโลคาร์ด

3.3 วัตถุประสงค์ในการตรวจสถานที่เกิดเหตุ

สถานที่เกิดเหตุ เป็นสถานที่กระทำความผิดและเป็นแหล่งของวัตถุพยานในการเชื่อมโยงการกระทำความผิดนั้น ดังนั้นการตรวจสถานที่เกิดเหตุคือการสืบค้นในสถานที่เกิดเหตุเพื่อพิสูจน์การกระทำความผิดอาญา โดยมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

3.3.1 เพื่อพิสูจน์ว่ามีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นในที่เกิดเหตุหรือไม่

ในขั้นแรกของการพิสูจน์ความผิดทางอาญาจะต้องพิสูจน์ก่อนว่าได้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นหรือไม่ เช่นในคดีฆาตกรรมต้องพิสูจน์ก่อนในเบื้องต้นว่ามีศพผู้เสียชีวิตหรือไม่ ในคดีลักทรัพย์ต้องตรวจพบในเบื้องต้นก่อนว่าทรัพย์สินได้หายไปหรือไม่ มีร่องรอยการจี้ดงะเกิดขึ้นหรือไม่ เป็นต้น